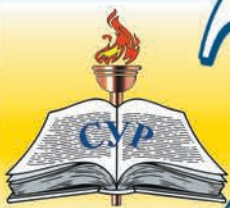

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXX рік видання. № 319, січень, 2021

ЙОРДАН,
Дмитро СТЕЦЬКО

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Радіу Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Українські еквіваленти «очаровуючої гри іконами» поеми Міхая Емінеску Лучафер*
- ❖ *Денис Оніщук: Кілька нових штрихів до творчої біографії письменника*
- ❖ *Два десятиліття україніки Клузького університету*
- ❖ *Українське письменство Буковини в осягненні професора Володимира Антофійчука*
- ❖ *Молодість Романа Шептицького (1865-1899)*
- ❖ *«Розрита могила» та «Чигрине, Чигрине» або думи плачу і скарги через недолю «запроданої» України*
- ❖ *Визнання літературно-наукової та публіцистичної діяльності*
- ❖ *Українська романістика Румунії: Трилогія Корнелія Ірода «Свято»*
- ❖ *«І зараз пам'ятаю книжки, які мені припали до серця, та їх головних героїв...» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Художньо-культурна діяльність як важлива частина загального виховання*
- ❖ *Привілля протяжного минулого (Поезії)*
- ❖ *Ін тетогіат: на 85-річчя від дня народження Степана Ткачука (Добірка віршів)*
- ❖ *В понеділок після Фоминої неділі (Уривок з міні-роману)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Епопея задунайських козаків (Уривок з драми)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерно» (Оповіді про основи християнського віровчення)*

Іван РЕБОШАПКА

Українські еквіваленти «очаровуючої гри іконами» поєми Міхая Емінеску *Лучафер*

Міхай Емінеску вважав поезію, взагалі, «очаровуючою грою іконами» («un voluptos joc cu icoane» = пластичними художніми образами-картинами), як, до речі, можна визначати будь-яку його поезію.

Значення особливої виразності й глибини виявляє «гра іконами» в його поемі *Лучафер*, в аналізі іноземних версій якої слід брати до уваги відзначення академіка Тудора Віану того факту, що «Справжня поезія подає насамперед художні образи-картини й почуття, а не «ідеї», і поему *Лучафер* перш за все треба аналізувати як художній образ-картину»/«ікону» («Adevărata poezie oferă în primul rând imagini și sentimente, nu «idei», și poemul *Luceafărul* trebuie analizat mai întâi ca imagine artistică», Vianu)¹.

У перекладах поєми Ярославом Шпортою (1952)², Андрієм М'ястківським (1974)³, Станіславом Стриженюком (2001)⁴ та Віталієм Колодієм (2003)⁵ наявне особливе старання досконалої передачі українською мовою величності емінесківського шедевр. Будучи першим перекладачем даного твору українською мовою, користуючись всіма можливостями у підборі підходів достовірних вирішувань художньої передачі поетичного дискурсу і маючи як «партнера» у «поетичному змаганні» тільки Міхая Емінеску, Ярослав Шпорта запропонував українській літературній opinii успішну версію, основу на його інтуїції та фантазійному «розкриллі» поета-перекладача, а М'ястківський, Стриженюк та Колодій, «змагаючись», з однієї сторони, з Міхайом Емінеску, а з іншої – пробуючи, як воно годилося, відсторонитися від версії Шпорти і створити власні перекладні версії, старалися, згідно із власними потенціями, передати «лапідарно-анонсовний стиль урочистої простоти» (stilul «lapidar-enunțativ, de o simplitate solemnă» (Alex Ștefănescu)⁶ румунського національного поета, виняткову його оригінальність та особливу комплексність його художнього «Я». На противагу чималих різниць, їхні версії, взагалі, подають характеристики поєми, подаючи одночасно і ряд корисних сугестій стосовно виявлення, іншими евентуальними перекладами, домінантних складових даного шедевр, сприяючи, як відзначав толковий знавець творчості поета філософ Константін Нойка, *занурювання* читача у «магію емінесківської цілісності» («sufundarea cititorului în «magia întregului

eminescian», Constantin Noica)⁷.

Слід відзначити той факт, що, збагнувши інтуїцію Міхая Емінеску стосовно *енергії*, яка надає помітну ноту драматичної інтенсивності й ліризму романтичному мотивові химерного притягання двох протилежних світів, потрактованого Міхайом Емінеску властивим йому стилем, перекладачі достовірно відтворюють структуру/«архітектуру» поєми, її ключові моменти – виявлянням ритміки, регістру й «фразування» поетичного дискурсу, чергуючи «текучі»/плавні уривки з «переривними» моментами, виявляючи таким чином, як відзначав Джордже Калінеску, високу композиційну поетову майстерність «звучання і мовчання строф» («înalta măiestrie componistică eminesiană, a cântării și tăcerii strofelor», George Călinescu)⁸.

Вповні похвальними здаються намагання перекладачів достовірно відтворювати «очаровуючу гру іконами» у зображенні «спуску вниз» (а «coborârii în jos») лучафера внаслідок благання Каталіни, потім у зображенні його злету в небо і подальшого польоту між зорями.

Реакцію лучафера на перше благання Каталіни – «Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază», – благання, «зітхнутого уві сні» (invocație «suspinsă în somn», Caracostea)⁹ [«...ea vorbind cu el în somn,/ Oftând din greu suspinsă»], достовірно передав тільки Шпорта – «А він горів, полум'янів/ Ясніш у ту годину,/ І ось над клетом морів/ Він блискавкою зринув» (= відповідно оригіналові: «luceafărul asculta tremurător,/ Se aprindea mai tare/ Și s-aranca fulgerător,/ Se cufunda în mare»), але без Емінескового *din greu* – «І розмовля вона вві сні,/ Шепоче і зітхає». У версіях М'ястківського та Колодія наявні деякі емінесківські поетичні конструкти, але й ряд недоробок, зате дану «ікону» достовірно відтворив Стриженюк: «Тремтять слуха він її/ І ще ясніш палає./ По блискавичній колії/ У тьмі морській зникає», а *не пада*, як в оригіналі («unde-au fost căzut»), як переклав Шпорта.

(Продовження на 4 с.)

Українські еквіваленти «очаровуючої гри іконами» поєми Міхая Емінеску *Лучафер*

(Продовження з 3 с.)

Не вдалося перекладачам вповні передати «ікону» водного крутіжа на місці, де пада лучафер, і *ви-ростання/поставання* «з незайманої глибини красного молодця»: «Și apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește./ Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește». Шпорта переклав це *виходом/появою* «хлопця (...), її [Каталіниної] любові», Колодій – «сходженням казкового леґіня», а Стриженюк додав неіснуюче в оригіналі «Й на берег (?) сам виходить».

Переступ, наче порогом, краю вікна світлиці Каталіни добре передано першими трьома перекладачами. Вигляд лучафера, як «прекрасного воєводи» («a unui mândru voievod»), передано емінесківськими поетичними конструктами. Стриженюк представляє його одягнутого не у «un vânăt giulgiu» («у синьому савані», як одягають мертвого), а в «небесному плащі» (?), а Колодій – «у сірій тозі». Вступ лучафера у світлицю Каталіни найгірше передав Стриженюк. Лучафер не «легкома ступає краєм вікна» («Ușor el trece sa pe prag/ Pe marginea ferestrei»), а «Іде до спальні...босий»(?).

Глибоко драматична, у вищій мірі трагічна реакція лучафера внаслідок другого, «жагучого» благання (= бажано румунське неперекладне полісемантичне «invocație *de dor*», Caracostea), жаги Каталіни «за Паном (морських) хвиль» («de dor de-al valurilor Domn»), яка «Її серце ополонює» («De inim-o aru-сă»), передана надзвичайною емінесківською «іконою»: почувши Каталініні слова, промовлені, наче замовляння, «Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alune-când pe-o rază,/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează» («Мій ніжний лицарю, змайни/ По променях до мене./ Прилинь і світлом осіни/ Життя моє щоденне», – переклад Колодія), лучафер «болісно гасне, а на місці, де він зникає (...), небо колами завировує» (= відповідно оригіналові – luceafărul «se stinge cu durere, și în locul unde *piere*, (...) ceru-ncere a roti»), «сугеруючи величезне *горіння/пламеніння*, своєрідний хімічний таємничий присмерк, який охоплює весь світ» («sugerând o imensă combustie, un fel de crepuscul cosmic misterios ce cuprinde lumea întreagă», Mincu)¹⁰, внаслідок чого з надр космосу «зав'язується/постає лик молодця прекрасного» («Și din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă»). Шпорті вдалося відтворити часовими видами дієслів емінесківські деталі метаморфози лучафера – його *згасання*, але без поетового підкреслення «cu durere» (болісного). Поетове «În aer rumene vârai»

Шпорта замінив приблизним «В сувору ніч багрову», а незрівнянне зображення «ікони» постання лучафера у новій іпостасі, переданій поетом надто вдалим виразом «*închegarea* unui mândru chip» замінив виразом «нового з'явлення юнака»: «Між хмар багряних місяць [лучафер] гас/ В сувору ніч багрову,/ І з того полум'я в той час/ Юнак з'являвся знову». Ближче до румунського оригіналу, вживанням Емінескових конструктів дану «ікону» відтворив Колодій: «Росте вогненна далина/ На весь небесний овид./ І з хаосу долин зрина/ Лик леґіня чудовий».

Поетова «ікона» вдруге метаморфозованого лучафера, «сприйнята наче з роману у жанрі хоррор: «прекрасний мертвець із живими очима» (imagine «desprinsă parcă dintr-un roman horror: «un mort frumos cu ochii vii», Alex Ștefănescu), частково позбавлена незвичайного виду лучафера, якого Шпорта представив, як «прекрасного мерця», М'ястківським – як «витязя молодого/ З промінними очима», а Колодієм по-інакшому: «Він був прозоро-неземним/ З іскристими очима», що, взагалі, близьке до Емінескового, але позбавлене поетового неперекладного підкреслення очей («a ochilor se scânteie-n afară»). Ото ж Шпорта, М'ястківський та Колодій виявляють лише *осаяйність*, *проміністість* та *іскристість* лучаферових очей, а Стриженюк передає цю рису і, зрештою ж, всю строфу зовсім невідповідно: «Коли красиві – не мерці,/ Життям іскряться ночі».

Недеференційовано представляючи появу молодця, українські переклади не виявляють властиву оригіналові енергію, викликану другою метаморфозою лучафера, у порівнянні з першою. «Незіркість» градації даного відрізка поеми в певній мірі «віддубото» «іконою» польоту лучафера як *демона* (без ангелівського серпанку, як у першій його іпостасі, чим переклади передають романтичну особливість антитетичної його сутності як *ангел* і *демон*), тільки на цей раз нова його іпостась відповідає плутонічному горизонтові, він «дійсно пливе» («plutind în adevăr»), «Як сонцем вмитий,/ Крізь вогонь» («Scăldat în foc de soare»), а його очі, «як жага жива (...)/ Немов палких бажання два/ У таїні небесній». Переклад Колодія помітно віддалений від оригіналу: «...ochii (...)/ Lucesc adânc himeric,/ Ca două patimi fără sa/ Și pline de-ntuneric». М'ястківський теж віддаляється від оригіналу, перефразовуючи його бажано синонімічними емінесківськими конструкціями. Пластичну «ікону» «Venea plutind (...)/ Scăldat în foc de soare» Шпорта передав якомога точніше – «Він весь

Вітаємо з нагородою!

Іван Ковач удостоєний найвищої нагороди Національної спілки письменників України – медалі «Почесна відзнака».

Іван Ковач (нар. 29 серпня 1946 р.) – визначний український письменник Румунії, видатний громадсько-культурний діяч, щирий і відданий друг України. Його офіційний і неофіційний послужний список представляє колоритну творчу особистість, яка завжди у вирі подій – державних і міждержавних, літературно-мистецьких і освітніх. Адже він – член Спілки письменників Румунії, член Національної спілки письменників України, видавець і редактор багатьох книг, автор понад 20 поетичних, прозових і літературно-критичних збірок, тридцять років (з 1990 р.) на посту головного редактора бухарестського часопису українською мовою «Вільне слово». Упродовж тривалого часу він виконував обов'язки кореспондента радіо «Свобода» («Вільна Європа»), власкора Національного агентства преси «Укрінформ» та Національного радіо України, радника Міністерства виховання і досліджень Румунії

з питань освіти українською та іншими слов'янськими мовами.

Ухвалою правління Національної спілки письменників України від 24 листопада 2020 р. Івана Ковача нагороджено медаллю НСПУ «Почесна відзнака» за вагомість і високий художній рівень творчого доробку.

Вітаємо високодостойного письменника з нагородою і бажаємо йому міцного здоров'я та нових щедрих ужинок на літературній ниві!

осяяний вогнем», відзначаючи, одночасно, і *важчий* спуск лучафера – «Прийшов з *важких стихій*» (співвідносно оригіналові «Venit-am din grele stihii»), але він спромігся тільки частково передати поблажливість лучафера зреагувати на повторне благання Каталіни відповіддю «Venit-am.../ Ca să te-ascult și *асута*» («Щоб *знов* послухати тебе,/ Бо серце зве шалене»), позбавивши свій переклад «чарівного болю» («farmecul dureros»), як уважав Тудор Віану,

тобто поєднання слів, які асоціюють ідею *очаровування* з ідеєю *болю*, поетичного засобу, настільки характерного Міхаюві Емінеску. Відповідь лучафера на повторне благання Каталіни Колодій переклав українськими, відповідними емінесківським, поетичними конструкціями, навіть з їхнім «болісним чаром»: «На клич твій шлях у світ земний/ *Знов ледве зміг* здолати./ Бог сонця – батько мій,/ Богиня ночі – мати».

(Далі буде)

Примітки

1 T. Vianu, *Lucaefărul*; *Voluptate și durere*, у «Poezia lui Eminescu», Editura «Cartea Românească», București, 1930 (1971), p. 201-210.

2 Михайл Емінеску, *Поезії*. Переклад з румунської. Державне видавництво художньої літератури, Київ, 1952, с. 139-153.

3 Михайл Емінеску, *Поезії*. Переклад з румунської. Упорядкування та вступна стаття Андрія М'ястківського. Примітки Станіслава Семчинського. Видавництво художньої літератури «Дніпро», Київ, 1974.

4 Mihai Eminescu, *Lucaefărul*. Traducere din limba română de Stanislav Strijeniuc. Cuvântul traducătorului. Odesa, «Maiak», 2001 – Михайл Емінеску, *Лучафер*. Переклад Станіслава Стриженюка. Слово перекладача, Одеса, «Маяк», 2001.

5 Mihai Eminescu, *Lucaefărul*. Traducere din limba română (de) Vitali Kolodii [Din partea traducătorului], Cernăuți,

«BukRes», 2003 – Михайл Емінеску, *Лучафер*. Переклад з румунської – Віталій Колодій [Від перекладача], Чернівці, «БукРек», 2003.

6 Alex Ștefănescu, *Eminescu, poem cu poem. Antumele. La o nouă lectură*, Editura ALLFA, București, 2017, p. 181.

7 Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate*. Repere pentru o istorie a culturii românești. Ediție îngrijită, cuvânt înainte și bibliografie de Mircea Handoca, București, «Capricorn», 1989, p. 116.

8 George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a 2-a, Minerva, 1982, p. 475.

9 Dumitru Caracostea, *Studii eminesciene*. Ediție îngrijită și note de Ion Dumitrescu. Prefață de George Munteanu, București, Editura Minerva, 1975, p. 355.

10 Mihai Eminescu, *Lucaefărul*. Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie de Marin Mincu, Editura «Albatros», București, 1978.

Володимир АНТОФІЙЧУК

ДЕНИС ОНИЩУК: Кілька нових штрихів до творчої біографії письменника

20 січня минає 120 років від дня народження Дениса Онищука. Про нього як педагога, письменника й театрального діяча наш читач уже має відповідне враження. Утім, нові публікації та віднайдені у приватних архівах і державних установах матеріали значно доповнюють образ неординарної особистості й талановитого мистця.

Передовсім слід відзначити, що глибші дослідження дали змогу конкретизувати участь Дениса Онищука у визвольних змаганнях українців за створення власної держави в умовах Першої світової війни. На цій основі постала енциклопедична стаття авторства чернівецького історика Володимира Старика, вміщена у багатотомному виданні «Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923» (Івано-Франківськ, 2019, т. 2, с. 766 – 768).

Як відомо, про свою службу добровольця в рядах Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії Денис Онищук розповів у автобіографічній повісті «На шляху життя», яка була підготована до друку наприкінці 1960-х рр., але окремою книжкою вийшла тільки у 2008 р. Однак, як стверджують архівні джерела, історія написання і публікації цього твору далеко не повна. За нещодавніми спостереженнями встановлено, що уривками повість друкувалася ще в 1930-х рр. Ідеться передовсім про вступну новелу, своєрідну, за авторським визначенням, поезію у прозі, оприлюднену в журналі «Самостійна думка» (1932. Ч. 1. 5 лют. С. 6). Одну з частин розділу «У тифі» з підзаголовком «Уривки споминів із перед 20 літ» надрукувала газета «Рада» (1938. № 7. 20 лют. С. 3). Інші епізоди з цього ж розділу взято із ширшої розповіді про відступ Української Галицької Армії під назвою «Останні дії 2-го гарматного полку» (Літопис Червоної Калини. 1933. Ч. 9. С. 3 – 8). За ідеологічного диктату Денис Онищук не міг увести до повісті «На шляху життя» повний текст цих споминів, перейнятих ідеєю боротьби за побудову Української незалежної держави та різким ставленням до російських більшовиків та їхніх підступних намірів

щодо України. Особливо це стосується нарису «Останній акт» (Літопис Червоної Калини. 1931. Ч. 9. С. 4 – 10), у якому, зокрема, промовисто звучить відповідь поручника-буковинця Канюка на заклик більшовицького командира боротися проти українських збройних сил: «Щоб я, щирий українець, бився проти петлюрівців? Ніколи у світі! Я все буду боротись проти москалів!» (Там само, с. 5).

Треба відзначити, що Денис Онищук мав чітку патріотичну позицію як свідомий учасник українських визвольних змагань 1918 – 1920 рр. Цю думку підтверджують його численні художні й мемуарні твори міжвоєнного періоду, серед яких – «Привіт Дм. Геродотові» (1928), «Якої хочу я весни» (1928), «Позір, на чати!» (1928), «У десятиліття» (1930), «Із книги війни сторінка одна» (1932), «Революція» (1932), «Другові» (1933), «Воскресний день» (1933), «Поміж двома світами» (1936) та ін. Серед новознайдених творів несподіваним

Денис Онищук.
Березень 1919 р.

поворотом у розвитку подій і виразним підтекстом щодо майбутнього України вирізняється нарис «Із книги війни сторінка одна», який розповідає про окупацію Буковини російськими військами. У ньому тринадцятирічний хлопчина, побачивши кубанських козаків, розмірковує: «Козаки? Чи ті це козаки, що так про них колись багато начитався? Що так колись уміли вмирати за Вкраїну, за її волю? Ті козаки ось тут тепер перед нами?.. А ті, ті другі? То москалі?.. І вони тепер разом?.. А Батурин, Полтава, а руйнування Січі? А пімста де?» (Самостійна думка. 1932. Ч. 4. С. 5). Тому наважується запитати отамана небажаних чужинців: «Так чом же... як це? Ви, козаки, разом із ними... із москалями?.. Таж вас тут більше, чом

ви їх не... не по... не поб'єте? – тремтяча щирість вирвалася з уст хлопчини». На це схвилюваний кубанець сказав: «Ух, ще не час, не час ще... Потерпи, отаманом будеш, козаче». Відповідь отамана дала впевненості хлопчині, збурила в його душі, як підкреслює автор, «могутнє щось, величне» (*Там само*). Разом з тим нарис чітко вказує на причини, закономірність і перспективи боротьби українського народу за свою незалежність.

Отже, повість «На шляху життя» треба розглядати в контексті відзначених вище творів, а також з погляду конкретних дій їх автора, пов'язаних із ушануванням пам'яті борців за волю України. Зокрема, Денис Онищук входив до комітету у справі спорудження пам'ятника полеглим героям буковинського села Кліводин, урочисто відкритого на кошти місцевих селян та інтелігенції 10 червня 1932 р. (Див.: *Онищук Д. Пам'ятник героям у Кліводині на Буковині // Літопис Червоної Калини. 1932. Ч. 12. С. 9*). Крім того, 7 серпня 1936 р. Денис Онищук ініціював відвідання в Берліні могили полковника Української Галицької Армії Дмитра Вітовського та його ад'ютанта Юліана Чучмана. Делегація українців

Денис Онищук на могилі Д.Вітовського та Ю.Чучмана. Берлін, 7 серпня 1936 р.

з Буковини, Галичини й Підкарпаття поклала вінок до місця вічного спочинку героїв, на жовто-блакитній стрічці якого яскравіє напис: «Борцям за волю України. Українці, гості XI Олімпіади». Відтак Денис Онищук прочитав свій вірш «На могилі полковника Дм. Вітовського» (Див.: *Онищук Д. На могилі полк. Дм. Вітовського // Літопис Червоної Калини. 1936. Ч. 11. С. 3*).

Уже в післявоєнний час Денис Онищук підготував автобіографічну повість «На шляху життя» до друку, доповнивши спомини про свою воєнну юність розділом «Над Дністром» і новелами «Злочин», «Як на сповіді» та «У поїзді». Попередньо твір обговорювався в Бухаресті на засіданні літературної студії українських письменників. Як сповіщала газетна

стаття, «прочитані уривки (з повісті. – В. А.) були добре прийняті, що й помітилося на числі промовців, які брали участь у дебатах» (Див.: *За круглим столом // Новий вік. 1970. 16 серп. С. 2*). А один з присутніх при обговоренні спогадів відзначив, що вони «нагадують романтичну прозу», що «це література високого літературного досягнення». Однак з видавництва на адресу письменника надійшов лист від 13 лютого 1971 р., в якому сповіщалося, що повість не буде друкуватися, позаяк вона «не написана на відповідному художньому рівні, а з точки зору тематики не є цікавою» (*Онищук Д. Лист до керівництва літстудії. Вересень 1973 р. Зберігається в архіві Яреми Онищука*). У причинах цієї надуманої відмови слід ретельно розібратися, покликаючись на архівні джерела.

Безвідповідальне ставлення до повісті «На шляху життя» з боку анонімних рецензентів і видавництва найкраще підтверджується схвальними відгуками, які з'явилися після публікації твору в 2008 р. Так, Іван Ребошапка відзначив: «Можемо тільки пожаліти, що цей твір своєчасно не був друкований в Румунії, бо, напевно, був би спричинився до увираз-

нення тутешньої прози» (*Ребошапка І. Заново ознайомлюємося з Денисом Онищуком // Наш голос. 2008. Ч. 168. Червень. С. 13*). Схожими емоціями сповнений і відгук Юлії Грінь-Арделян: «Прочитавши повість у новелах «На шляху життя», нам дивно, чому цей твір не був надрукований в «Антології короткої української прози з Румунії», адже твори Д. Онищука читали б з інтересом усі колишні його учні й не тільки вони!» (*Грінь-Арделян Ю. Бажаємо повнішого видання творів Дениса Онищука! // Вільне слово. 2011. № 7-8. Квітень. С. 12*). Художні якості твору високо оцінив також Іван Кідещук: «Безумовно, нова книжка автобіографічної повісті в новелах Дениса Онищука «На шляху життя» змістовно представляє літературний портрет справжнього лицаря долі, а формально – із мистецької точки зору – висуває перед нами чудового майстра слова» (*Кідещук І. Денис Онищук: «На шляху життя», або Ностальгія спогадів // Вільне слово. 2009. № 5-8. Березень-Квітень. С. 12*). А чернівецька дослідниця і письменниця Ярослава Мельничук повість Дениса Онищука поставила поряд із «Зачарованою Десною» Олександра Довженка. Жанр мемуарів, за її словами, «в Д. Онищука органічно поєднується із художньою майстерністю оповідача-наратора» (*Мельничук Я. Повернення Дениса Онищука // Буковинське віче. 2009. 7 жовт. С. 5*). Мабуть, усі, хто прочитав цей твір, одностайно підтримають кожне слово наведених вище відгуків.

(Продовження на 8 с.)

ДЕНИС ОНИЩУК:

Кілька нових штрихів до творчої біографії письменника

(Продовження з 7 с.)

Як кореспондент одного з чернівецьких часописів, у серпні 1936 р. Денис Оніщук побував на XI Літніх Олімпійських іграх, що відбувалися в Німеччині. Щедрі враження від подорожі до незнайомої країни вилилися в низку ефектних репортажів, опублікованих на сторінках «Ради», за офіційним статусом, – «незалежної газети української думки в Румунії». З м'яким гумором і легкою іронією, а подекуди і з ледь прихованим смутком автор висвітлював не стільки перебіг спортивних змагань, скільки політичну й морально-психологічну атмосферу, що панувала довкола олімпійського свята. Так, у розповіді про відкриття ігор, він зосереджує увагу читача на параді олімпійців – представників різних країн, поступово даючи зрозуміти, що серед них мала би бути й Україна: «Усіх вітають оплесками. [...] Я щаджу своїх долонь для букви «У». Ось-ось, думаю, появиться й жовто-блакитний стяг... Проходить Угорщина, проходить Уругвай... А жовто-блакитного стяга я так і не бачив. Нема. Але нічого. Може, спізнилися, може, не знали, може, не мали часу, або забули... Ріжно буває. Може, й добре зробили, що не прийшли? Ліпше вже за чотири роки в Токіо. Всі золоті медалі заберемо. Побачите. А поки що обійдеться й без нас...» (Кущенко Панас [Оніщук Денис]. На Олімпіаді // Рада. 1937. № 14. 27 черв. № 15. 4 лип.).

У міжвоєнний час Денис Оніщук виконував різні почесні і громадські доручення. У грудні 1932 р. його «іменовано Батьком» Українського культурно-спор-

тивного товариства «Буковина» в Бухаресті. «На цей титул Ви собі заслужили вповні своєю працею на літературнім полі та совісним сповненням всіх обов'язків супроти товариства», – йшлося в листі, підписаному головою цього об'єднання М. Мичковським (3 архіву Яреми Оніщука). Відтак культурно-просвітна секція товариства звернулася до письменника з проханням підтримати матеріалами вихід гумористичного часопису «Гей Руп!», оскільки публікація його першого випуску була надто слабкою. «...Ваше перо виказалося знаменито в гумористичних речах. Одна Ваша допись поставить «Гей Руп!» на ноги», – йшлося у зверненні від 25 січня 1935 р. Денис Оніщук відгукнувся на прохання товариства кількома своїми творами (Лист зберігається в архіві Яреми Оніщука).

Денис Оніщук на Олімпіаді в Берліні. Серпень 1936 р.

У післявоєнний час Денис Оніщук, крім занять власною творчістю, активно популяризував українську літературу в різних країнах, допомагав багатьом науковцям збирати інформацію про українських письменників, які працювали на теренах Румунії. Документально це підтверджується сотнями листів, які потребують уважного вивчення і публікації.

Цікава різножанрова творчість і активна громадсько-культурна діяльність Дениса Оніщука заслуговує на уважне і ширше вивчення, що дасть змогу заглибитися в художній світ не тільки одного автора, а й розкрити деякі сторінки історії української літератури Румунії. Серед першочергових завдань – видання якомога повнішого зібрання творів письменника.

Денис ОНИЩУК

Сусіди

Вулиця, на якій живе дідик, коротка, бічна, тягнеться від головної до Дністра. При ній лише три забудови. Дідикова хата посередині. Зліва, першою від Дністра, хата, в якій живе син дідикового двоюрідного брата. Їх там тепер лише троє: чоловік з жінкою та його мама. У дідика інакше його не звуть, як Іван з долини.

Праворуч живе двоюрідна сестра моєї мами Домка. Її чоловіка звуть Іван з гори, або навіть ча-

стіше кажуть Іван Кривий. Йому, розповідають, ще парубком при складанні каміння в кубічні метри перед скалою велика каменюка придавила ногу. Після того, як він виликувався, так і залишився кульгавим. Відтоді в селі звать його Іваном Кривим. У них є двоє дітей. Старша, Василина, яка вже дівочить, ходить у неділю на танець, та менший син Штефан. Він уже вчиться в Чернівцях у гімназії. Коли в дідика говориться про них, то не кажуть ніколи інакше, як Василина Домчина або Штефан Домчин.

І саме оцей Штефан Домчин найбільший наш приятель. Він лише на один рік молодший від Зеня, а щось понад два роки старший за мене. То

ж між ними вже і я вважаюся рівноправним членом нашого гуртка. Правда, не завжди і не в усіх випадках.

Ми ходимо разом купатися. Він учить мене плавати (у Самушині нема нікого в моєму віці, хто б не знав плавати). Він показує мені, як треба влучно кидати «чопа» та «бабки». Він показує нам, де найкраще накопати черв'яків для вудки. Він нам по-вирубував на острові гарні вудлища з ліщини. Він нам показав під самим верхом скали лисячу нору, яку від нас з подвір'я дуже добре видно. Кілька разів я навіть бачив, як лиси там бігають і граються без жодного страху і небезпеки, бо туди до них важко дістатися.

Це саме коло Івана Кривого ота криниця з мурованим цямринням у мурі, що відділяє город дідика від Івана Кривого, є хвіртка і стежка через город аж до їхнього подвір'я. Цією стежкою ходимо по воду, бо дорогою обхідніше. Їхній пес Таркуш так уже звик до нас, що навіть ні на кого й не гавкає. А дідиків Лабуш довго не міг звикнути до нас, усе гарчав.

Іван з долини якось більше відчужений. Його город відокремлений від дідикового високим муром, що й не видно, що там діється за ним. Уже лиш слідне місце в мурі, де була колись давно хвіртка до них. То ж мені все здається, що там є щось приховане, щось казкове, цікаве. Тож я, переходячи попри їхні ворота до Дністра, все стараюся йти повільніше та з цікавістю зазираю на їхнє подвір'я, чи не побачу там чогось таємничого. Але нічого надзвичайного не можу там розгледіти. У них завжди чисто на подвір'ї, позамітано, стіни чистенько вибілені. Призьба гарно підтенькована голубим глеєм. Нічого не можу помітити навіть з дідикової морелі, на яку часто вилажу та заглядаю через мур. Там завжди спокій і тиша. Рідко коли бачу цих сусідів, а ще рідше чую їхню бесіду. Але одної неділі мені таки пощастило побачити Іванову маму. Вона повільно вийшла з хати, стала посеред подвір'я, пооглядалася довкола та хриплим старечим голосом крикнула: – Мой, Іва-а-а'!

– Аго-о-ов! – відіззався десь із берега Іван, аж глухо відбилосся від скали «о-о-ов».

– А ти вже то-то? – перепитала стара.

– Ще ні! – гукнув Іван.

«...і-і-і» – луною покотилося від скали.

– А коли ж ти маєш гадку то-то? Як люди вже будуть то-то, а ти ще лиш будеш то-то?

– Та йду вже, йду! – почулося від берега, «...у-у-у» – немов підтвердила це і скала.

Я на морелі весь насторожився. Що ж це було? Що це за бесіда? Що означає це все? Еге, я вже

віддавна підозрюю, що там, за тим високим муром, твориться щось загадкове. Аж ось коли натрапив я на слід! Добре, що я вже маю початок. А решту таки відкрию, мушу відкрити, який би там не був високий мур! Але хто б мені допоміг у цій справі?

А вдома лише бабуся.

Я в одну мить зіскакую на землю і влітаю до хати, де бабуся лагодиться варити обід, я по-змовницьки, таємниче ділюся з бабусею цією загадковістю:

– Бабусю, бабусю! Я підслухав якусь бесіду в Івана з долини. Та таку, що ніяк не можу догнупатися, що воно означає. Ану послу хайте, – та розказую усе докладно, додаючи: – Тут мусить бути якась велика таємниця.

Бабуся добродушно сміється цілим обличчям та додає:

– От і кмітливий ти. Це й справді таємниця. Але ця таємниця давно перестала нею бути і вже її майже все село знає.

– Що таке? Що таке? Скажіть, бабусю, скажіть і мені, – прошу та кручуся на всі боки коло бабусі.

– Еге. Ти гадаєш, що це хтозна-яка цікава таємниця. А це зовсім звичайна собі річ.

– Хай буде і звичайна, але скажіть, скажіть! Я хочу знати!

– Кажу ж тобі, що це не є вже таємницею для нікого. Бо вони це вже так розмовляють кілька років. А спочатку, то справді ніхто не знав, що воно означає. А потім помалу, помалу та й догадалися, що до чого.

– Та скажіть уже раз, скажіть!

– Ох, не докучай уже мені стільки. Це все походить від того, що стара дуже любить порядок, точність у всьому, акуратність. Але трапляється так, що її син Іван, не дає вчасно худобі їсти. А вона не хоче, щоб про це знали люди, що саме в них, таких акуратних господарів, та так пізно худоба ще не їла. Оце ж вона і питає: «Іване, ти вже давав худобі їсти?» А на його заперечну відповідь продовжує: «А коли ж ти вже даси? Як люди вже будуть напувати, то ти тоді ще лиш даватимеш їсти?» Оце тобі і вся таємниця.

А я вже й сам невдоволений, що так швидко відкрив цю таємницю та що вона справді не ховала в собі нічогісінько надзвичайного... Віддую губи та з досади дивлюся з-під лоба на бабусю.

– А ти ж чого скривився, як середа на п'ятницю? Думав, що там за тими словами справді сховані якісь таємниці? – починає розуміти мене бабуся.

(Із автобіографічної повісті «На шляху життя», Вид-во «Книги – XXI», Чернівці, 2008 р.)

Сергій ЛУЧКАНИН, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ УКРАЇНІКИ КЛУЗЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

**Рецензія на збірник „DOUĂ DECENII de la înființarea specializării Limba și literatura ucraineană la Facultatea de Litere – Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca” (Volum aniversar, 2020)/
«ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ від заснування Відділу української мови та літератури філологічного факультету Університету ім. Бабеша-Бойої, м. Клуж-Напока» (Ювілейний збірник, 2020 р.)
ВИДАВЦІ: Йоан Гербіл (Ioan Herbil), Міхаела Гербіл (Mihaela Herbil)**

Як зазначено у вітальних словах та вступі до рецензованого збірника, а також у ґрунтовній статті ексвіцедекана філологічного факультету Клужького університету імені Бабеша-Бойої Доріна-Йоана Кіри, славістика в славетному румунському місті Клуж-Напока сягає своїх початків 1919 року, коли тут заснували румунський університет, один із найпрестижніших вищих навчальних закладів світового рівня. Як ми вже писали в одній із попередніх рецензій, кафедру слов'янської філології (нині – департамент слов'янських мов та літератур) Клужького університету імені Бабеша-Бойої очолювали такі визначні професори як Йосиф Попович (1919-1928), Теодор Капідан (1928-1931) й академік Еміл Петрович (1931-1968), які своєю подвижницькою діяльністю сприяли її світовому науковому визнанню. А секцію української мови та літератури заснували 1999 р., у її відкритті на запрошення тодішнього Президента Румунії Еміла Константінеску брав участь (попри власну тяжку хворобу) мій незабутній Професор Станіслав Семчинський (1931-1999) – doctor honoris causa Клужького університету імені Бабеша-Бойої та заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де, починаючи з далекого 1958 р. й до останніх днів життя неперервно читав лекції з румунської мови, літератури та цивілізації. Починаючи з 2006 р. кафедра слов'янської філології (департамент слов'янських мов та літератур) Клужького університету імені Бабеша-Бойої організовує традиційний міжнародний симпозіум Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea (Діалог славістів на початку XXI століття), у якому беруть активну участь викладачі вищих навчальних закладів, науковці, фахівці з багатьох країн, письменники та перекладачі. Так поступово сформувалася чудова традиція друкувати після кожного симпозіуму збірники праць наукових доповідей у вигляді статей, включених до програми відповідної конференції. Збірники необхідні передусім для наукової громадськості (та й не лише), зацікавленої в якнайширшій новій інформації про місце й поступ української філології в європейському контексті, її

зв'язках із румунською філологією. Прикметно, що цього разу з нагоди двох десятиліть від заснування Відділу української мови та літератури філологічного факультету Університету ім. Бабеша-Бойої (Клуж-Напока) справжні подвижники своєї справи конф. унів. (доцент), доктор Йоан Гербіл та лектор унів. (старший викладач), доктор Міхаела Гербіл підготували ювілейний збірник, до публікації в якому долучилися викладачі, науковці, письменники та перекладачі з України, Польщі та Румунії.

У рецензованому збірнику зібрані понад три десятки статей, а також рецензій, він вирізняється продуманою структурою відповідно до галузей філології – «Мовознавство», «Культура й література», «Культура мови та міжкультурний діалог» (додано також і чотири рецензії), у статтях чимало наукової новизни в галузі української філології в її взаємозв'язках із румунською в європейському контексті. Збірник уміщує статті румунською та українською мовами, одну статтю – англійською мовою. Зокрема, в окремо виділений статті доктора, доцента Доріна-Йоана Кіри *Specializarea Limba și literatura ucraineană la Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca* «Спеціальність українська мова та література на філологічному факультеті Університету імені Бабеша-Бойої м. Клуж-Напока» говорить про історію становлення цієї освітньої програми в Клужькому університеті, акцентується на деяких важливих моментах, що ознаменували її появу та розвиток.

Серед статей із мовознавства виділяються наукові дослідження давніх друзів Відділу української мови та літератури філологічного факультету Університету ім. Бабеша-Бойої (Клуж-Напока) доцентки Алли Антофійчук та професора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Володимира Антофійчука «Мовна особистість Сидонії Никорович у листах», доцентки, доктора Єлизавети Барань й Адальберта Барань (Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна) «Угорські лексичні запозичення у мові творів західноукраїнських письменників», доцента Михайла Кондора

(Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна) «3 історії нової української літературної (стандартної) мови: дискусійні питання». В останній із них слушно наголошується, що є підстави вважати, що формування нової української літературної мови розпочинається до появи «Енеїди» Івана Котляревського, про це писали Павло Житецький, Леонід Булаховський, Василь Німчук. Зразки нової української мови спостерігаємо в думках і народних піснях, окремих творах Феофана Прокоповича, особливо – в Івана Некрашевича. Нам було приємно відзначити, що Михайло Кондор неодноразово покликається на праці наших Учителів під час нашого навчання (1989-1994) на філологічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка – Віталія Передрієнка та Григорія Півторака – нині – академіка НАН України. Традиційно глибокою науковістю й ретельністю вирізняється дослідження самого Йоана Гербіла – *Supranume și porecle din Lunca la Tisa (județul Maramureș)* («Прізвиська жителів села Луг над Тисою (Марамороський повіт)»), у якому проаналізовано нейтральні прізвиська (рум. *supranume*) та власне індивідуальні, емоційно забарвлені прізвиська (рум. *porecle*) жителів с. Луг над Тисою (Лунка ла Тіса) Марамороського повіту. Вагомою є й румунськомовна стаття кафедральної колеги Й. Гербіла Крістіни Сілагі *Despre RAI și IAD în limbile română și ucraineană* («Про РАЙ та ПЕКЛО в румунській та українській мовах»), де відображено їхні визначальні ознаки, схожість та відмінності в їхній інтерпретації носіями цих мов на рівні фразеологічних та пареміологічних одиниць. Не можемо оминати увагою і статтю доктора філологічних наук, професора, завідувачки кафедри (до 03.03.2020) сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Олени Кульбабської «Буковинський колорит прозової мови Володимира Михайловського», метою якої стало дослідити лексико-семантичні та функційностилістичні особливості діалектизмів і фразем в останній прижиттєвій збірці новел і оповідань письменника Буковини Володимира Михайловського (нам пощастило його знати особисто) «Мелодія білого смутку» (2013), у якій вербалізовано елементи національної та етнічної мовної свідомості представників сучасної Західної України – прототипів носіїв буковинського, покутського, гуцульського говорів.

В українськомовних статтях розділу «Культура й література» Тетяни Чонки, Оксани Філатової, Ольги Хамедової, Лідії Ковалець, Маріани Лановик, Зоряни Лановик, Ярослави Муравецької, Миколи Васьківця передусім говориться про сучасну українську літературу, подано її аналітичний огляд, проаналізовано, зокрема, поезію Ігоря Калинця, прозу В'ячеслава Медведя – лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка в галузі літератури (2003); нам приємно, що

разом із автором у тій самій групі у 1968-1972 рр. навчалася й моя матір, письменниця Ольга Страшенко на Бібліотечному факультеті Київського державного інституту культури імені Олександра Корнійчука (так він називався на той час). Цікавим і дуже актуальним є дослідження про інтерпретацію Тараса Шевченка в сьогочасній університетській практиці (авторка – Лідія Ковалець), адже, скажімо, поема «Гайдамаки» Кобзаря іноді видається аж надто радикальною з погляду сучасності. Розділ містить і дві статті румунською мовою – *Legende și motive mitice în ciclul gogolian „Serile în cătunul de lângă Dikanka”* («Легенди та міфологеми в гоголівському циклі „Вечори на хуторі біля Диканьки”») Романа Петрашука та *Modele mentale și crize ale identității în romanul „Darusea cea dulce” de Maria Matios* («Ментальні моделі та кризи ідентичності в романі Марії Матіос „Солодка Даруся”») Феліції Вринчану, яка тривалий час плідно працює на кафедрі румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Творчість Миколи Гоголя вже давно прийнято зараховувати до російськомовної літератури України, а письменниця Марія Матіос – знакова постать сучасної української літератури.

У розділі «Культура мови та міжкультурний діалог» розміщено чимало статей з методики викладання, лінгводидактики, реалізації полікультурних засад у змісті українськомовної освіти шкіл для національних меншин в Україні. У цьому розділі наявне й наше дослідження про особливості тлумачення й рецепції античності класицистами та просвітниками (спільне та відмінне), що є частиною загального курсу «Історія класичної філології», який викладаємо в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка філологам-класикам з 1998 р.

Дуже доречними для публікації в рецензованому виданні є й чотири рецензії – згадуваного вже професора Володимира Антофійчука про Івана Гербіла як дослідника української антропонімії Мараморошини, Міхаєли Гербіл «Іван Фдько – майстер душі», Доріна-Йоана Кіри про монографію Йоана Гербіла «*Substantivul și adjectivul în limba ucraineană contemporană*» (на яку ми також писали рецензію) та власне нашу рецензію на сьомий випуск «Діалогу славистів на початку XXI століття».

Враховуючи високий науковий рівень статей розміщених у ювілейному збірнику «ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ від заснування Відділу української мови та літератури філологічного факультету Університету ім. Бабеша-Бойої, м. Клуж-Напока», їхньої актуальності, наукової новизни, теоретичного та практичного значення для подальших серйозних наукових студій переконані, що видавничий доробок Союзу українців Румунії збагатився ще одним цінним виданням.

Іван РЕБОШАПКА

Українське письменство Буковини в осягненні професора Володимира Антофійчука

(Продовження з № 318)

У ряді статей третього розділу та в деяких статтях з попередніх розділів книги сформульовано, здається, вперше в буковинському літературознавстві особливо цікаве, амбітне і надто претензійне й «хистке» намагання «відтворити бодай в загальних рисах окремі сторінки (...) українського письменства Буковини в художній єдності (підкреслення наше – *I.P.*) обидвох її частин – Північної і Південної», намагання, сконкретизоване автором кількома прикладами. Аспект художньої єдності буковинської літератури найяскравіше, вважаю я, наявний у прозовій збірці Осипа Маковея 1909 року «Пустельник з Путни», окремих примірників якої зберігався до тепер лише в Науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де його віднайшов Володимир Антофійчук і на велику користь сучасного українського і румунського літературознавства перевидав з належним науковим упорядкуванням¹. У зображенні історичних постатей першої половини XV ст. першого румунського письменника Григорія Цамблака (згодом – митрополита «Церкви Київської і всієї Русі»), святого великомученика Івана Нового Сучавського, преподобних Даніїла Пустельника з Путни, господарів Молдови Александру Доброго (1400-1432) та Штефана Великого (1457-1504) Маковей наводить чимало деталей, деякі з-поміж яких не наявні в сучасних румунських джерелах (!), а до інших, сумарно вказаних ним, румунські джерела подають показові додаткові інформації. А в літературному воскресенні величавої постаті господаря Молдови Александра Доброго та його внука Штефана Великого дискурсом, в якому історія органічно пересікається з блискучою белетристикою, наявна багатофактна українсько-румунська інтертекстуальність переважно усних, але й писаних творів², ще невичерпно досліджена.

Інший приклад художньої єдності буковинської літератури, неуведений у «Буковинські образки» [що ніяк не можна закидати автору], наявний у творчості Сидора Воробкевича, якого Магдаліна Куцюк по-справжньому вважала представником двох літератур, румунські дослідники й діячі культури вважаючи його *своїм*, а українські – *теж своїм*. «Начала» двох культур у своєрідному «схрещенні» були дані йому вже від народження: по-батькові він – українець, а по-матері (дочці священника Корлеца з румунського села Пожорита, що неподалік міста Кимпулунг Молдовенеск) він, можливо, румун. Сформувався в атмосфері співіснування на Буковині кількох національних культур. У даному мені 1995 р. інтерв'ю 80-річний доктор

музикознавства, професор Бухарестської консерваторії імені Чіпріана Порумбеску Віктор Джуліану назвав Сидора Воробкевича «Композитором і поетом у музиці», бо він «дбав про історію буковинської музики (...), однак його душею була творчість (...) високого рівня, навіть поетичного». Його українські твори друкувалися у Львові («Над Прутом», 1901), передавалися у Києві («Вибрані поезії», 1964), а шановний професор ЧНУ Олекса Романець писав про п'ять десятків його румунських неопублікованих ще віршів. Крім складення біля 30 мелодій на слова румунських класиків Васіле Александрі та Міхай Емінеску, Воробкевич є зразковим двомовним поетом, йому належать румунські й українські слова, включно й музика, відомої пісні «*Să-mi cântă, cobzar bătrân*» – «Заграй ми, цигане старий», як і загальновідома румунська пісня «*Cine a pus crâșma-n drum*» («Хто поставив корчму на дорозі»), яку донедавна, може, й зараз повсюди співають на весіллях та на різних забавах.

Про Ольгу Кобилянську досі багато написано, і дослідники намагатимуться й надалі виявляти неосягнені ще аспекти її творчості. Один з-поміж них – це сугерований Володимиром Антофійчуком акцент, якого він «наважився зробити» [і дуже добре поступив, бо його інтуїція непомильна – *I.P.*] стосовно письменницького постання Ольги Кобилянської, а саме той факт, що вона «здобула (виховання) в системі тодішнього німецькомовного навчання, але виховувалася на інших засадах» (підкреслення наше – *I.P.*), тобто на основі тих, які сформувалися і скристалізувалися у місцевостях, в яких вона жила до 26-річного віку. Квінтесенція твердження підлягає конкретнішому її зрезюмуванню: письменниця спізнала український «світ» зон Ґура Гуморулуй та Кимпулунг Молдовенеск, в яких народна українська мова тамтешніх жителів уже тоді відзначалася сильним впливом румунської мови, а в поведінці, представленнях, звичаях та місцевій усній творчості існувала виразна румунсько-українська інтерференція чи навіть органічний народнопобутовий осмос, на основі якого постав зразковий людський тип, вбачений у творчості Кобилянської Ґруєю-Яцентюком як «гомо карпатікус», в чому, щоправда, покійник, відповідно своїй натурі, перебільшував, твердячи, що в певній новелі Кобилянської її персонажі – гірські румуни. Питання народнопобутового осмосу надто «щедра» з точки зору його відбитку в літературі й майже недосліджене досі. У творчості Кобилянської, наважусь відмітити, наявна не суто художня єдність, а своєрідне поодинокі співзвуччя у потрактуванні мотивів нею та Міхаїлом Садовяну і Міхаєм Емінеску³.

Інтертекстуальність творчості Міхая Емінеску з українською народною та писаною літературами [рідко до-сі виявлювана, інтуїтивно вбачувана чи, невідомо з яких причин, замовчувана – *І.Р.*] набагато ширша від буковинського літературного простору, вона наявна у співзвучному, але у майже невідомому геніальному осмислюванні ряду поетичних тем, потрактованих, скажімо, Павлом Грабовським⁴, а зосібна Шевченком, якого Емінеску читав в оригіналі, бо знав добре українську мову [дехто твердить, що в нього з цього предмета була 10-бальна оцінка, а відомий знавець національного поета Румунії Джордже Калінеску вказує тільки 8-бальну оцінку – *І.Р.*]. Невідомо ще, які саме твори українських письменників входили у тогочасну навчальну програму чернівецького ліцею, в якому вчився Емінеску, а це дало б показову основу інтертекстуальних літературних аспектів. Основуючись на творчості Тараса Шевченка та Міхая Емінеску, беручи до уваги їхнє глибоке сприйняття *Псалтиря* і всієї *Біблії*, Володимир Антофійчук засобом ряду поетичних зіставлень у своїй розвідці «Псалом у творчості Тараса Шевченка та Міхая Емінеску: компаративістичний аспект» уперше в українському літературознавстві окреслює «унікальність духовного світу й творчості обох поетів (...) в їхній зосередженості навколо центру, яким є для них вітчизна – Україна для першого й Румунія для другого».

У третьому розділі книги «Буковинські образки» шановний професор Володимир Антофійчук подає на розгляд літературознавців інше цікаве, але й складне питання, а саме питання моменту зародження і художньої єдності буковинської літератури, яке, як він сам наголошує, «потребує ширшого узагальнення і належного представлення в загальноукраїнському контексті». Дехто із сучасних наших тутешніх літературознавців вважає сумнівною думку Володимира Антофійчука, що початком української літератури в Румунії слід вважати 1870-ий рік, коли до Сучави прибув отець-поет Микола Устиянович. Інші з-поміж побратимів тієї думки, що українська література в Румунії почала зароджуватися після Другої світової війни. Дане питання слід би вирішувати належним оціненням даних суспільно-історичного «рівняння». Професор Антофійчук має рацію, оскільки в часи Миколи Устияновича і пізніше та й після її возз'єднання з Румунією Буковина ще не була поділена на дві частини, і в другій її частині, відомій сьогодні як Південна Буковина, жили і творили українські письменники, твори яких друкувалися в українських материкових публікаціях, не будучи відомими південнобуковинському населенню, особливо у період передвоєнної диктатури та протягом воєнного і післявоєнного часів. Справжній історико-суспільний «льодохід» постав 1948 року внаслідок Реформи румунської освіти, яка узаконила перехід на українськомовне викладання всіх предметів, крім румунської державної мови, для українського населення Румунії з

1949 р. почали виходити газета «Новий вік» та «Культурний порадник». В цих умовах почала зароджуватися в Румунії тутешня українська література, створювана учнівською та студентською молоддю, її «попутниками» будучи представники старшого покоління, які з різних причин опинилися в Румунії й почали друкуватися. Друкування оригінальних українських творів тоді сприймалося чимось зовсім новим. Перший надрукований в г. «Новий вік» вірш Оксаною Мельничук серед нас, студентів 60-х років був справжньою сенсацією. А молоді тутешні письменники спочатку komponували свої спроби під впливом хрестоматійної тодішньої материкової, а не буковинської літератури. Пізніше, в їхні ряди ввійшли творці з-поміж вузівських вихованців, які створили «золоту хвилю», і тутешня українська література, як виражався Степан Ткачук, а його думку поділяли й інші побратими, стала «прищепою» двох великих літератур – материкової української і вітчизняної румунської, так що питання художньої її єдності з буковинською літературою, вповні згідний з Володимиром Антофійчуком, – «потребує ширшого узагальнення і належного представлення».

Відомий класик румунського живопису Грігореску картину «Мальовнича Румунія» проілюстрував зображенням красивої дівчини-румунки, а обкладинка рецензованої тут книги оздоблена картиною «Таїна карпатського узвору» чернівецького художника Івана Балана, із зображенням вродливої дівчини-буковинки, яка навіть машинальним її оглядом позитивно зразу настроює читача на зацікавлене сприйняття виражених глибокодумних ексегезних положень «Буковинських образків», безлічі щедро поданих автором сугестій для подальших літературознавчих осягань.

Примітки

1 Осип Маковей, *ПУСТЕЛЬНИК З ПУТНИ й інші оповідання*. Упорядкування, примітки, вступна стаття В. Антофійчука. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2019; див. також: Володимир Антофійчук, «Пустельник з Путни» *Осипа Маковея як відголос минувшини Буковини* // «Наш голос», № 299, 2019 р., с. 7-9.

2 Див.: Іван Ребошапка, *Історико-легендарно-літературне воскресення подій періоду господарів Молдови Александра Доброго та Штефана Великого* // «Наш голос», № 305, 2019 р., с. 3-5; 8; його ж, *Історико-легендарно-літературне воскресення подій періоду господаря Молдови Штефана Великого* // «Наш голос», № 307, 2020 р., с. 7-9; № 308, 2020 р., с. 6-7:14.

3 Іван Ребошапка, *Пристрасне «горіння» письменницької душі у «місці, де ... нічого не тьранилося»* // «Наш голос», № 233, 2013 р. с. 3-5; № 235, 2014 р., с. 12-13;29; його ж, *Ольга Кобилянська: «Ватра Молдовиця лишить-ся в моїй душі чудова картина і моя гордість»* // «Наш голос», № 210, 2011 р., с. 10-11; його ж, *Душевна розрада письменниці «плачем» поезіями в прозі* // «Наш голос», № 161-162, 2007 р., с. 10-11.

4 Іван Ребошапка, *Міхай Емінеску – Павло Грабовський: «діалог» поетичних співзвучностей* // «Наш голос», № 199, 2011 р., с. 3-7.

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

МОЛОДІСТЬ РОМАНА ШЕПТИЦЬКОГО (1865-1899)

(Продовження з № 318)

Хоча Андрею Шептицькому присвячено чимало біографічних нарисів, однак всі вони без винятку написані на основі найкращого життєпису молодих років майбутнього Митрополита, авторкою якого є його мати – Софія Шептицька. «Третій з черги наш син, – писала С. Шептицька, – Роман-Олександр-Марія, сьогодні в сані о. Андрей Шептицький, народився в Прилбичах дня 29 липня 1865 року, вісім місяців після смерті нашого найстаршого сина Степана... Пам'ятаю таке самотнє, аж до перевтоми, ходження по останній стежці з видом на став, і такі голосні стогони напередодні народження Ромця. Другої днини вполудне, в третій день жнив, він прийшов на світ, обімлілий. Я була дуже ослаблена й мені не дозволяли заснути, бо побоюлися, що зімлію. Коли я, врешті, заснула, уві сні я виразно відчула Стефця, хоч і не бачила його, як станув біля мого ліжка й поклав на ньому новонароджену дитину; я зрозуміла це досконало й зрозуміла також, що давши її мені, відходить тепер у мирі. Прокинувшись, я казала подати собі дитину, й без ніякої боротьби я відчула, що тамтой жахливий біль був віднятий від мене, що люблю дітей, яких Бог залишив і що тамте, моє кохання, може, вже спочивати в мирі... Може, це все було природне, але мені здавалося воно чимсь просто від Бога даним, за посередництвом двох янголів, і тому ніколи я не забула тих хвилин після народження Ромця»⁵⁰. Хлопчик з'явився на світ дуже слабеньким і за життя часто й дуже небезпечно хворів.

Софія Шептицька особисто дбала про освіту та виховання Романа, який одного разу сам себе назвав «Ама». Коли через багато років її розпитували журналісти про особливості системи виховання майбутнього Митрополита, Софія щиро відповідала: «Що я робила, не знаю, нічого не робила, я не мала ніякої системи, не притримувалася ніяких педагогічних правил. Я любила їх і старалася пізнати, яким кожний із них є. Моя єдина система виховання – це «Богородице Діво». Ніщо інше, – лише «Богородице Діво». І навпаки – хлопець зле робить лекції, є непослушний, доказує, наражується на небезпечний випадок – знову «Богородице Діво»⁵¹. «Коли йому йшов четвертий, або п'ятий рік життя,

одного разу після лекції катехизму з Ізєм я почала розказувати йому про Ісуса Христа. Я навіть не згадала ще про Страсті й Розп'яття, коли запримітила в ньому таке зворушення, таке зусилля здержати великі сльози, якими наповнювалися його очі, що я швидко здержала себе й перейшла на іншу тему, не бажаючи грати на тому, що могло бути лише переніжженням нервів; але ні, славити Бога, не нервові це були сльози. Пізніше, коли підучився вже писати, скрізь я знаходила шматочки паперу зі записками, з уступами молитов, що їх він сам виготовив...»⁵².

Хоча майбутній Митрополит не залишив після себе спогадів, однак у статті «Мої спомини про предмет музейних збірок», опублікованій у 1930 р., він пригадував: «Маючи писати спомини, я мушу попросту ствердити факт, що, заки я навчився читати й писати, ще дитиною, коли я не здавав собі справи з почувань, я серцем відчував красу старої нашої ікони. Я був, відай, дуже малим хлопчиком, коли в нашій старенькій дерев'яній церкві у Прилбичах, стоячи перед іконостасом, відчував я ту якусь непонятну емоцію, що її я нині назвав артистичною емоцією. Я мусів бути маленьким хлопчиком, бо наш старенький парох, якого відтак я о добру голову переріс, видавався мені великаном, як він у святих ризах виходив дияконськими дверми на Великий вхід. Пам'ятаю, що то був Великий вхід, бо як би нині виджу на дискосі замість агнца кусник білого хліба. Усе те разом, навіть ця булка, хоч як тепер виджу, не дуже згідна з типиком, надзвичайно порушувало моє серце. Гієратичні постаті в іконостасі, на мене звернений зір Христа Спасителя і святої Його Матері, та якась містична темрява, в якій світили тільки свічки і їх відблиск на золотих тлах ікон, дим кадила, що вносився до неба разом із звуками пісні, – все те разом складалося на якесь вражіння так глибоке, яке ледве чи коли в житті пам'ятаю. А глибоке було вражіння якраз тому, що поза тими зовнішніми проявами відчувало серце якусь таємну глибину, що, наче промінчик, спливала на душу з-поза світла, наче з неба»⁵³.

Роман дуже швидко розвивався: в чотири роки почав малювати і щось вирізувати, а в п'ять років Софія почала його навчати катехизму⁵⁴. В. Лаба теж звернув

⁵⁰ Шептицька Софія. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Львів: Видавництво «Свічадо», 2015. С. 17.

⁵¹ Гузар Л. Андрей Шептицький митрополит Галицький (1901-1944) провісник екуменізму. Вид. друге. Жовква: Місіонер, 2015. С. 38.

⁵² Шептицька Софія. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Львів: Видавництво «Свічадо», 2015. С. 19.

⁵³ Шептицький Андрей. Пастирські послання. Спільні пастирські послання. Т. IV / Упорядники: Оксана Гайова, Роман Тереховський. Львів: Фондація «Андрей»; Видавничий відділ «Артос», 2013. С. 546-547.

⁵⁴ Сліпий Йосиф. Про молодечий вік нашого Митрополита. Богословія: науковий тримісячник. 1926. Т. IV. Кн. 1-4. Львів: Богословське наукове товариство. Львів, 1926. С. 10.

увагу на той факт, що малий Роман «усім цікавився, все легко сприймав і засвоював. Вже на третьому році життя він знав короткі молитви, між ними одну з найкращих Богородичних молитв «Під Твою милість прибігаєм», яка була уложена і дуже поширилася на церковному Сході, а яку його мати Софія залюбки відмовляла»⁵⁵. К. Королевський звернув увагу на надзвичайну серйозність малолітнього Романа: «змалку прислужував під час Літургії; але ніколи йому не спадало на гадку, як багатьом дітям, гратися у священника, в Службу Божу тощо. Під час Євхаристії він тримав руки складеними, а очі були опущені: ніхто ніколи не вчив його цьому. Він уже розумів вагу святих речей. Коли йому минуло вісім років, мати зауважила, що за столом він більше не брав десерту. Хотіла дізнатися причину, знаючи добре, що він скаже їй правду. У відповідь почула, що він так робить, щоб покарати себе за гріхи. Вже в такому віці він умів відмовляти собі у приємності задля своїх братів»⁵⁶.

У віці дев'яти років Роман розповів матері, що готується до того, щоб стати священником. Тоді цього ніхто всерйоз не сприйняв, але добре знаючи характер сина, його тверду волю і непохитність, Софія Шептицька зрозуміла, що він від своїх намірів не відступить. Звернемось знову до вже раніше цитованого листа Романа до матері: «Уважно й поволі я відхилив двері й побачив очі портрета дядька Атанаса, я зразу заспокоївся і зрозумів: це він мене кликав! Уже зовсім спокійний я підійшов близько до портрета, а світло свічі впало на руку дядька, яка лежала, як біла пляма на чорній рясі. Дуже чомусь мені захотілося, Мамо, поцілувати цю руку, щоб подякувати дядькові за те, що він мене покликав, і привітатися з ним. Але портрет висів високо, й я його не міг досягнути устами. А очі дядька Атанаса говорили до мене, так, Мамо, говорили. Я просто чув не ухом, а цілою своєю істотою, як вони наказували мені, щоб я ішов слідами своїх предків, що всі вони молять і просять Бога, щоб Він дозволив мені йти їхніми слідами, що всі ті ченці, ігумени, єпископи й митрополити Шептицькі по батькові й усі священники й ченці Фредри по матері обстоють перед Богом моє покликання. Ще сьогодні, Мамо, по стількох роках я чую виразно голос дядька Атанасія, а може, радше, голос моїх предків... І до сьогодні пригадую одне тоді для мене неясне слово, яке просто цвяхом вбилося у мою пам'ять і як

незагоєна рана до сьогодні дзвенить мені у вухах: – Ти є позичений, сину, – казали очі митрополита Атанасія, – ти є позичений! Пам'ятай про це! Довго-довго я стояв перед портретом дядька Атанасія і щойно гаряча крапля воску із свічки, що впала на мою руку, наче пробудила мене... Я перехрестився, підійшов до бюрка Тата, на якому стояло вирізьблене в дереві Розп'яття Христа (Тато привіз його з якогось паломництва, пригадуєш, Мамо?), поцілував скривавлені ноги Розп'ятого й сказав угорос: – Добре!»⁵⁷.

Ці переживання молодого Романа поетично передала у своїй поемі Леся Храплива:

Привид Прилбич дитячих зорі

«У затишній, ясній повноті:
Батько, браття і Мати Софія,
Поривання юнацькі святі...
З рам шептали Шептицьких картини:
Атанасії, Лев, Варлаам:
«Ти боярського роду дитина –
Благовістям будеш русинам!»⁵⁸.

У 1875 р. Роман розпочинає навчання в гімназії Франца Йосифа у Львові. Насправді, в гімназії він складав тільки іспити, до яких готувався в батьківському будинку. Навчався з великим ентузіазмом і чотири класи гімназії закінчив з відзнакою. Батьки, мабуть, усвідомлювали, що цього недостатньо, хоч би з огляду на брак відповідних наставників. Місцем, де Роман продовжив

**Роман Шептицький
у Прилбичах, 1870 р.**

освіту, став Краків. Він вперше тут з'явився восени 1879 р., коли разом зі своїми двома братами Юрієм і Олександром розпочав навчання у п'ятому класі Краківської гімназії Святої Анни по вулиці Пляц на Греблях, 9. В цей час Роман мешкав у професора Гуго Затея. Йдеться про будинок так званого Палацу Любомирського по вулиці Святого Яна, 11, на якому сьогодні встановлена меморіальна дошка митрополиту Андрею Шептицькому. Відомо, що серед його товаришів по навчанню в гімназії був польський студент Едвард Ярошинський. Польська дослідниця Магдалена Новак, досліджуючи цей етап в житті А. Шептицького, дійшла висновку, що він сформувався як польський патріот, знавець і поціновувач польської культури та історії. З таким твердженням не погоджується сучасна українська дослідниця життя й діяльності митрополита Л. Гентош, яка доводить, що Роман «брав участь у роботі студентських товариств польського патріотичного спрямування, навчаючись у Вроцлаві та в Кракові.

(Продовження на 16 с.)

⁵⁵ Лаба Василь. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Люблин: Свічадо, 1990. С. 14.

⁵⁶ Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / пер. з фр. Я. Кравець. Вид. 2-ге, виправл. Львів: Свічадо, 2016. С. 32.

⁵⁷ Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері / Упор. Г. Меріам-Лужницький. Львів: Світ, 1994. С. 17.

⁵⁸ Храплива-Щур Леся. Слуга Божий Андрей Шептицький Митрополит Києво-Галицький / Друге видання. Онтаріо: Товариство «Свята Софія», 1990. С. 5.

МОЛОДІСТЬ РОМАНА ШЕПТИЦЬКОГО (1865-1899)

(Продовження з 15 с.)

Однак він також цікавився діяльністю різних католицьких організацій та намагався зі своїми найближчими друзями поширювати серед молоді християнські, католицькі цінності»⁵⁹.

Наближався час іспитів. Софія Шептицька пригадувала: «Вчився багато, дуже багато; хотів бути відзначаючим (першуном), але на два дні перед матурою замкнув до шафи всі книжки, скрипти тощо, кажучи: «Скільки міг – я вчився, тепер уже не доторкну книжки, бо мушу дати відпочити думкам і нервам», та цілі два дні провів на проходах по околицях Кракова. Іспит зрілости склав знаменно, наче «бавився б» – казали інші, але все-таки був такий втомлений, що пам'ятаю, – як під час вечері заснув на кріслі»⁶⁰. 11 червня 1883 р. Роман з відзнакою закінчив Краківську гімназію. Того ж дня він заявив матері, що остаточно вирішив вступити до Чину Василіян.

Між роками навчання у Львові та Кракові відбулося чимало подій у житті родини Шептицьких. 17 травня 1876 р. мати, порадившись зі своїм власним духовником, привезла таємно Романа до Львова, де він прийняв своє перше причастя. Сталася ще одна подія – 18 лютого 1880 р. помер брат Романа Юрій. Пізніше Софія Шептицька пригадувала: «...Вражав мене його (Романа – Авт.) спокій, лякала відсутність сліз, причому я знала, як важко він переносить оце горе. Я думала, що ради мене їх здержує й другої днини після смерті Ізя, коли він стояв непорушно з блідим обличчям біля мого ліжка, я сказала до нього: «Чому ти не плачеш – чи ради мене? Ти, може, хворий? Це недобре здержувати сльози!» – «Ні, я не можу плакати, для Ізя я навіть радію, що вже відійшов до неба». А коли кільканадцять днів пізніше я ще раз у листі затронула цю тему, він так відписав мені: «Моє страждання не є фальшиве (фальшивим називаю лише таке терпіння, яке не впливало б з волі Бога). Милосердний Господь просвітив би мене. Мама пише: «Він був майже скінченим твором». Правда, а тепер? Бог сам його тепер ще більше завершив, а коли він був майже завершений, то тепер став не лише завершений, але зовсім досконалий. Був ще людиною, а тепер є непорочним духом у небі, перед лицем Бога, Бог той твір не знищив, але його викінчив, завершив; відібрав його нам, зате дав нам у небі при Собі посла, янгола,

який буде просити Його за нас. Відобрав Ізюві земське тіло, а дав йому безсмертність і безсмертне щастя, невже ж це недобра зміна?.. Біля себе я не відчуваю порожнечі, я мав раніше брата, товариша, опікуна, тепер він не покинув мене, тепер я відчуваю його тут, при собі, відчуваю його – мого другого янгола-Хоронителя... Він здержує мене від гріха, наводить до доброго, одним словом, чую два рази більше, – як спершу, – що мене береже незримий дух і пильнує мене, й за це я дякую Всевишньому»⁶¹.

Батько Романа негативно віднісся до бажання сина назавжди пов'язати своє життя з Чином Василіян. Мало

Брати Юрій, Роман (пізніше Митрополит Андрей) та Олександр Шептицькі, 1879 р.

того, він просив о. Генрика Яцковського вплинути на нього й переконати у безглуздість такого вчинку. Необхідно сказати кілька слів про людину, яка упродовж багатьох років була духовником родини Шептицьких. Г. Яцковський (1834-1905) – польський церковний діяч, римо-католицький священник, єзуїт, який на прохання Папи Лева XIII посприяв проведенню Добромилської реформи василіян. Він народився 8 серпня в с. Яболово (нині Поморське воєводство в Польщі). Гімназійну освіту здобув у Хелмні, а магістратуру захистив 1853 р. в Гданську. Вивчав право у Берлінському, а згодом у Вроцлавському університетах та богословські студії в Папському Григоріанському університеті і в Пельплінській духовній семінарії. 8 квітня 1860 р. отримав священничі свячення з рук єпископа Яна Марвіча. Працював ректором декількох єзуїтських колегій у Старій Весі, Станиславові, Чернівцях та Хирові. З 1880 р. був сповідником Р. Шептицького. Останній надзвичайно високо цінував і цілком довіряв Г. Яцковському. Саме йому він вперше розказав про своє бажання стати священником. Софія Шептицька пригадувала, що напередодні свого відходу до Добромилського монастиря Роман просив її зберегти улюблений молитовник «*Animae Christianae*», який йому подарував Яцковський: «Прошу Маму зберегти його, на ньому є напис, виконаний рукою отця Яцковського, це буде колись дорога пам'ятка по ньому...»⁶².

Зберігся лист Г. Яцковського до І. Шептицького, в якому духовник родини писав: «Жадав Ти, Пане Графе, щоб я, наскільки мені дозволить моя совість, не підтримував Романа в його постанові щодо Чину, а радше щоби я відмовляв його, перестерігав перед таким

⁵⁹ Гентош Л. Історія вибору Романа Шептицького. Україна модерна. Випуск 27. С. 175.

⁶⁰ Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері / Упор. Г. Меріам-Лужницький. Львів: Світ, 1994. С. 38.

⁶¹ Шептицька Софія. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Львів: Видавництво «Свічадо», 2015. С. 29-30.

⁶² Там само. С. 150.

рішенням. Я обіцяв тоді, коли не мав ще виробленого погляду про правдивість його покликання. Тепер, я не міг би вже дотримуватися такої обітницї. За ніщо в світі я не хотів би в будь-якій християнській родині стати причиною незгоди, тим більш я не хотів би вживати свого впливу, щоб ослаблювати Ваше вплив, бо Ваші діти знайдуть легко іншого, якщо не в рівній мірі прихильного, то принаймні рівно совісного сповідника, але батька можуть мати тільки одного. Не маю права нікому, хто лише зажадає від мене сповіді, відмовити йому тієї прислуги; а проте, щоб не давати до цього притоки, не бачу в цьому випадку ніякого іншого виходу, лиш щоб від дому Ласкавих Панства – не серцем, ані молитвою, але своєю особою, оскільки на це дозволять світові товариські форми, – відійти на так довго, аж поки справа Романа зовсім не вясниться. Я буду доручувати Господу Богу цю справу й то тим більше, чим менше матиму докладних відомостей про її дальший розвиток. За ласкавих Панства теж не перестану молитися, щоб Ви вірно й совісно досліджували покликання Романа, але так, щоб Ви не відмовлялися від тієї пожертви, якої, я впевнений у цьому, Бог вимагає від Вас, і не схотіли вивихнути покликання Вашого сина»⁶³.

Притаманна І. Шептицькому впертість його характеру перемогла. Він сказав своє рішуче «Ні!». Не вплинули на позицію також листи Романа. В одному з них він писав: «Бог вимагає від Вас, Тату, великої жертви, але невже ж вона буде втрачена? І для Вас, для родини і для краю?... Чи Ви, Тату, не будете колись горді на таку жертву?... Я хотів би присягати Вам, Тату, що тільки від мене самого походить моя постанова, що не було тут ніякого стороннього впливу, що я ніколи не розмовляв у цій справі з ніяким Ісусівцем перед моїм рішенням; коли ж моя думка дозріла, я розказав про неї сповідникові, але не почув від нього ні одного слова заохоти, а тільки приказ випробовувати себе... Якщо я спричиню Тобі лише біль, то ненароком, і якщо не приношу Тобі ніякої радості, то тільки тому, що й сам не знаходжу її для себе у своєму серці. Один Бог є моєю силою. Я Йому те саме кажу, що я Вам, Тату, сказав і Він потішає мене та каже мені сподіватися від Вас хвилин щастя і віри, а, може, й користи та не даремної праці. Цілую руки Дорогому Татові, залишаючися назавжди відданим сином. Роман»⁶⁴.

Іван Шептицький визначив синові чотири роки випробувань: Роман повинен був за цей час закінчити університет, здобути докторат з права – і аж тоді йти в монастир⁶⁵. Роман, послухавши волі батька, записується до однорічної військової школи і одночасно на юридичний

факультет Краківського університету. Проте захворювання на скарлатину, яка перейшла на суглоби рук і ніг, унеможливило продовження військової кар'єри, і Роман 22 червня 1884 р. назавжди покинув військову службу, а після одужання продовжує юридичну освіту в Кракові (два семестри) та у Вроцлаві (з третього семестру)⁶⁶. Й. Сліпий у статті про молоді роки А. Шептицького навів спогади професора Леммера, який свого часу читав йому лекції: «Як свідчать власноручно писані професорами посвідки, він живо цікавився тими

**Родина Шептицьких
перед вступом Романа у монастир, 1887 р.**

«побічними» предметами і зраджував тим своє особливе замилювання до богословських студій, та носився з думкою посвятитися їм. Головно з проф. Леммером нав'язав дуже щирі зносини. Коли Митрополит сидів в царській тюрмі, тоді оповів він своїм слухачам на викладі, що Роман розказував йому про гніт українського народу в Галичині і що одного дня відкрив йому свій намір перейти на греко-католицький обряд. «Теперішній львівський митрополит граф Шептицький, – се слова Леммера – сидів у вісімдесяти роках тут переді мною як слухач, от як ви. То був ідеальний, благородний чоловік, мій найліпший ученик»⁶⁷. 31 липня 1887 р. він завершив навчання, а 27 квітня 1888 р. здобув науковий ступінь доктора права на юридичному факультеті Ягеллонського університету. «Блискуче закінчені правничі студії не дали д-ові Роману Шептицькому в його житті того становища, яке, як він знав, було задушевним бажанням його батька і на яке він повністю кваліфікувався. – писав В. Лаба. – Але вони незвичайно допомагали йому опісля як церковному владіці, що мусів бути дослівно усім: адміністратором, фінансистом, політиком-дипломатом й оборонцем прав Церкви і народу, а не раз і себе самого»⁶⁸. (Далі буде)

⁶³ Там само. С. 58-59.

⁶⁴ Там само. С. 77-78.

⁶⁵ Сергійчук В. Українські державники: Андрей Шептицький. К., 2015. С. 23.

⁶⁶ Заборовський Я. Ю. Митрополит Андрей Шептицький. Нарис про життя і служіння народів (1865-1944 рр.). Івано-Франківськ, 1995. С. 8.

⁶⁷ Сліпий Йосиф. Про молодечий вік нашого Митрополита. Богословія: науковий тримісячник. 1926. Т. IV. Кн. 1-4. Львів: Богословське наукове товариство. Львів, 1926. С. 18.

⁶⁸ Лаба Василь. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Люблин: Свічадо, 1990. С. 17.

Іван КІДЕЩУК

«РОЗРИТА МОГИЛА» ТА «ЧИГРИНЕ, ЧИГРИНЕ» або ДУМИ ПЛАЧУ І СКАРГИ ЧЕРЕЗ НЕДОЛЮ «ЗАПРОДАНОЇ» УКРАЇНИ (І)

Тарас Шевченко, найвірніший син України, постійно ототожнював долю закріпаченої Малоросії з власною долею колишнього кріпака, що після звільнення у 24 роки (1838 р.) лише за п'ять років волі друкує свій унікальний «Кобзар» (1840 р.), поему «Гайдамаки» (1841 р.), п'ять віршів у ж. «Ластівка» 1841 р.) Євгена Гребінки та вірш «Думка» («Тяжко, важко в світі жити...») в харківському альманасі Бецького «Молодик» (1843 р.), відкриваючи «новий світ поезії», що «заяснила невідомою досі в українському письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову» (І. Франко). Критика та вчені кола одразу визнали новонародженого поета-Кобзаря з високим поетичним хистом, а великі прижиттєві часописи відгукнулись позитивно: «У віршах Шевченка багато вогню, багато почуття глибокого, скрізь дихає гаряча любов до вітчизни», («Литературная газета»), або «Малороси прочитають цей збірник з задоволенням і вдячністю» («Современник»). Та головним було те, що в деяких російських проімперських публікаціях, які заперечували існування малоруської мови, як реакційний журнал «Маяк» в особі самого цензора «П. К.» / Петра Корсакова, признавали вперше існування української мови та літератури, які вже мають «свою історію, своїх видатних творців у особах Івана Котляревського, П. Гулака-Артемівського, Квітки-Основ'яненка, Євгена Гребінки». Цікаво згадати, який широкий резонанс викликало видання поеми «Гайдамаки» (1841 р.): такий поетичний твір Шевченка російською мовою став би «окрасою російської літератури» («Литературная газета»), а Пилип М. Корольов, учитель з Харкова, що просив у листі до Тараса Шевченка кілька примірників «Кобзаря» з обіцянкою перевидати поему «Гайдамаки», писав: «Всім прийшовсь «Кобзар» по серцю» /.../ «Співай же моє серце, бо гріх не співать тому, хто вміє, тільки, хай тебе Бог боронить, не по-московськи» (Лист від 2 травня 1842 р.). Теж із Харкова Г. Квітка-Основ'яненко вихваляв Шевченкові «Гайдамаки»: «Ну вже так, що порадували Ви нас своїми «Гайдамаками»! Як кажу: читаєш та й облизуюєшся /.../ Пан Артемівський аж підскакує та хвалить. Як такого добра не хвалити...» (Лист від 29 квітня 1842 р.).

Такі чудові відгуки окрили молодого Кобзаря до праці з новими поетичними проєктами й дозволили йому здійснити першу найбільшу мрію життя –

подорож Україною (13 травня 1843 р.) та ще й разом зі своїм близьким другом Є. Гребінкою. Так Шевченко відвідує Батурин – гетьманську столицю Івана Мазепи, де змальовує руїни палацу Розумовського, потім мандрує Чернігівщиною по селах і містах, відомих зв'язком з історичними подіями, а в червні добирається до Києва. У липні й серпні відвідує славні краї Гетьманщини: Черкаси, Чигирин, Лебедин, село Суботів та Іллінську церкву – усипальницю Богдана Хмельницького, острів Хортицю, а у вересні Шевченко прибуває у рідну Кирилівку, де зустрічається з родиною, змальовує батьківську хату та портрет свого діда Івана Андрійовича. До кінця року поет відвідує Лівобережну Україну, міста Яготин, Березань, Переяслав, де пише твори «Тризна» (Яготин) та «Розрита могила» (Березань). У січні 1844 р. окремою книжкою видає поему «Гамалія», а дорогою в Москву знайомиться з майбутнім вірним другом актором Михайлом Щепкіним, та в лютому повертається до Петербурга, де вже у квітні друкує російську поему «Тризна», «Чигиринський Кобзар», «Гайдамаки», а в липні закінчує поему «Сон» («У всякого своя доля»). З Березня 1845 р., закінчивши Академію мистецтв, Т. Шевченко знову їде в Україну, де подорожує і пише свої славні поеми «Єретик», «Великий льох», «Кавказ», «Сліпий», «Наймичка», «І мертвим, і живим, і ненародженим...», «Три літа», переспіви «Давидових псалмів», а наступного року стає викладачем малювання в Київському університеті.

На перший погляд здається, що доля стала прихильною до Шевченка, але сам поет відчуває лихо, як пише у своєму вірші «Три літа»: «І день не день, і йде не йде, / А літа стрілою / Пролітають, забирають / Все добре з собою. / Окрадають добрі думи, / О холодний камінь / Розбивають серце наше / І співають амінь, / Амінь всьому веселому / Однині довіка, / І кидають на розпутьті / Сліпого каліку». Цей майже щасливий і найплідніший трирічний період (1843-1845 рр.) у житті Шевченка, коли молодий поет правди, волі й любові готувався друкувати нову поетичну збірку, був обірваний (на його ж батьківщині!) губернатором Києва, який заборонив видання книжки через «обурливий і злочинний зміст», через що цінна збірка «Три літа» буде надрукована повністю зі збереженням послідовності авторського рукопису аж поперек століття потому в Канаді (1952 р.) видавцем

Леонідом Білецьким. Вона містила з самого початку «обурливі» вірші «Чигрине, Чигрине» та «Розрита могила» про недолю «запроданої України», славні поеми, вірші та псалми: «Сон» («Комедія»), «Кавказ», «Сліпий», «Маленькій Мар'яні», «Стоїть в селі Суботів», «І мертвим, і живим, і ненародженим...», «Великий льох», переспіви «Давидових псалмів» та ін., – свідчення про гірке уярмлення України царською Росією, заклики до боротьби за волю і незалежність «В своїй хаті»/державі, розкріпачення своїх земляків, святість правди, волі й незалежності народів тощо. Поет гостро сатиризує поневолювачів – своїх та царських – і скаржиться перед цілим світом, що «Кругом мене, де не гляну,/ Не люди, а змії», що довели мене на рідній землі «вити совою»: «Думи мої! Літа мої! Тяжкі три літа,/ До кого ви прихилитесь,/ Мої злії діти?/ Не хиліться ні до кого./ Ляжте дома спати.../ А я піду четвертий год/ Новий зустрічати», з надією побороти лихо і закликом: «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає!» («Кавказ»).

Вірш 29-річного Шевченка «Розрита могила» (9 жовтня 1943) відкривається всесвітньою картиною гармонії небес і земної духовної відданості України, що молиться постійно Богу «до схід сонця» і дітей зростає в традиційному звичаї: «Світе тихий, краю милий,/ Моя Україно! За що тебе сплюндровано,/ За що, мамо, гинеш?/ Чи ти рано до схід сонця/ Богу не молилась?/ Чи ти діточок непевних звичаю не вчила?/ „Молилася, турбувалася,/ День і ніч не спала./ Малих діток доглядала,/ Звичаю навчала./ Виростали мої квіти,/ Мої добрі діти,/ Панувала і я колись/ На широкому світі, –/ Панувала...». Під час першої подорожі по Україні Шевченко відвідав село Суботів та Іллінську церкву-усипальницю славного гетьмана Богдана Хмельницького, яка пробудила в душі поета невігійний біль «розритої могили», і раптом нагромадився нестримний гнів та обурення: чому-то його рідна й мила земля та обездолений народ мають терпіти кайдани царської Росії, чому братніми християнами сплюндровані святі чистилища України, моці славних предків і національних героїв Вітчизни?! Такі думи протесту висловлені прямо в багатьох віршах та поемах, а даний вірш стає відкритою скаргою Шевченка вже самою назвою «Розрита могила», тобто сплюндрована дикунством людей, що належали колишній «славній» імперії Петра I, який збудував на козацьких костях столицю Петербург («Сон (Комедія)»). Тільки в художньому прийомі Шевченка риторичні обвинувачення ніби-то спрямовуються метафорично до матері України, що « гине » за її грішність, бо можливо замало молилась до Бога «рано до схід сонця», не доучувала «діточок» своїх «звичаю» мужності й любові до вітчизни своєї.

Відповідь України відкрита і повна гідності, бо молитва і виховання діточок були постійними, і це було за славної Гетьманщини, коли виростали «добрі діти», що захищали волю й незалежність, і коли «Панувала і я колись/ На широкому світі/ Панувала...» Антитеза між «тихою», мирною і «милою» Україною в часи Шевченка і Гетьманщиною вимірюються величиною та приниженням закріпаченої України, свавільним царизмом братньої країни, а звинувачення на цей раз спрямовується до найбільш відомої постаті Гетьманської держави Богдана Хмельницького, що бudoвав незалежну козацьку Україну: «Ой Богдане!/ Нерозумний сину!/ Подивись тепер на матір,/ На свою Вкраїну,/ Що колишучи співала/ Про свою недолю,/ Що співаючи ридала,/ Виглядала волю./ Ой Богдане, Богданочку!/ Якби була знала,/ У колись б задушила,/ Під серцем приспала./ Степи мої запродані/ Жидові, німоті,/ Сини мої на чужині,/ На чужій роботі/ Дніпро, брат мій, висихає,/ Мене покидає,/ І могили мої милі,/ Москаль розриває.../ Нехай рие, розкопує,/ Не своє шукає,/ А тим часом перевертні/ Нехай підрастають/ Та допоможуть москалеві/ Господарювати,/ Та з матері полатану/ Сорочку знімати». Тарас Шевченко не міг простити Богданові Хмельницькому помилку об'єднання з Росією, Переяславську Раду (1654 р.), через яку була втрачена єдина надія українського народу врятувати Гетьманську державу і незалежність України. На жаль, старість, хвороба і зрада великого Гетьмана москалями, що замість союзу вимагали протекторату над Україною і не дозволили порозумітись всім старшинам козацтва. Після раптової смерті Хмельницького (1657 р.) слідував розгром молодого держави турками, ляхами та москалями, які врешті вандалізували й могилу Гетьмана, щоб таким чином дати урок, що не слід воювати з імперськими силами. Отож саме такої історії-мачухи з протекторатом царської Росії боявся Тарас Шевченко, що вперше підкреслює помилки великого Гетьмана, через які пропали його здобутки в будові гетьманської держави й постало нове лихо національного відступництва, з привілеями для перевертнів, деяких козацьких старшин, що пішли в ряди «дворянства», разом з продаванням земель іноземцям та закріпаченням України, що слідувало після знищення Гетьманщини й козацтва Петром I та Катериною II. Саме через це поет у формі алегорії уявляє, як мати Україна скаржиться і картає свого «Нерозумного сина» Богдана, що краще «У колись б задушила», ніж даремно колахати його і ридати та виглядати довгождану «волю», бо він «запродав» свою Вкраїну зі степами й могилами, а сини порозходились по Фінських роботах, на будову Петербурга, де тисячами й згинули!

(Продовження на 21 с.)

Іван ГЕРБІЛ

ВИЗНАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОЇ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На пропозицію Комісії з питань преси, книговидання та масмедіа, Рада Союзу українців Румунії, беручи до уваги плідну діяльність у галузях літератури, науки й публіцистики, прийняла рішення, що, починаючи з минулого 2020 року, публіцисти, письменники, редактори періодичних видань та книг, що виходять під егідою СУР, будуть винагороджуватись преміями.

Як публіцистичні, так і художні твори, незалежно від їх виду: література, музика, малярство і т. д., які з'являються на сторінках газет і журналів, або видаються книгами, безперечно, є важливими складовими духовності кожного народу, оскільки культура грає основну роль у збереженні його мови та, відповідно, національної ідентичності.

Зважаючи на це, 6 періодичних місячних видань Союзу українців Румунії та близько 15 книг, що видаються протягом року нашою організацією, служать справі збереження української мови, культури, традиційних звичаїв, допомагають нашому утвердженню в національній літературі та в галузі наукових досліджень, тим самим сприяючи зміцненню культури Румунії – країни, в якій ми живемо. Завдяки цьому сегменту письмової художньої творчості ми забезпечуємо безперервне існування нашої національної ідентичності.

Цю широку галузь я розмежував би на кілька підгалузей, а саме: преса, оригінальні літературні твори, переклади, наукові дослідження, літературна критика.

Редакційна діяльність передбачає, перш за все, багато кропіткої роботи, послідовність та уважність у відстеженні подій, що відбуваються в нашій громаді, а також людей, які можуть бути гідними для наслідування прикладами, з метою висвітлення у статтях та інтерв'ю, що друкуються на сторінках нашої періодики.

Для того, щоб художній твір побачив світло друку та дійшов до читача, а потім поповнив літературну скарбницю нацменшини та, відповідно, країни, потрібен тривалий творчий процес, який вимагає таланту, праці й натхнення.

Перекладання вимагає глибоких знань мови та культури обох народів, як того, якому належить оригінальний твір, так і того, для якого здійснюється переклад. І цей процес вимагає покликання, постійних зусиль, послідовності та відданості.

Щоб науковий, чи іншого роду збірник потрапив на стіл читача, потрібна тривала підготовка, упорядкування і стилізація матеріалу, помножені, безперечно, на скрупульозну документацію, і за це беруться люди, по-справжньому віддані своїй справі.

Таким чином, всі ті, що працюють у даній галузі, виконують важку й кропітку роботу, щоб «сировина», з якою починають працювати, була успішно трансформована в наукові збірники, художні книги, пісенники, підручники, навчальні посібники тощо. Отож, ми вважаємо, що зусилля цих невтомних повелителів та підлеглих букв і клавіатур повинні бути винагороджені, бо незалежно від галузі чи підгалузі, в яких вони працюють, результати їхньої роботи є однаково важливими.

Отже, Комісія з питань преси, книговидання та масмедіа Союзу українців Румунії, посилаючись на Ст. 4, пункт о) Статуту Союзу українців Румунії, згідно з яким СУР «нагороджує грамотами, встановлює премії, підтримує шкільні олімпіади та винагороджує учнів і вчителів, які посприяли досягненню значних результатів», з метою досягнення своєї основної мети, яка «полягає в захисті прав щодо вираження і просування етнічної, мовної, культурної та релігійної ідентичності осіб, які належать до української меншини, відродження і формування національної єдності та свідомості, захисту індивідуальних і колективних прав своїх членів і зміцнення румунсько-українських відносин співробітництва» (згідно зі Ст. 3 Статуту СУР), після попереднього обговорення і затвердження на основі власного регламенту, рекомендувала Раді СУР преміювання за успішну діяльність у 2018 та 2019 роках у наступних категоріях:

- Преса: *Публіцист року; Редактор року; Краще інтерв'ю року; Кореспондент року та Краща дебютна стаття року;*
- Книговидання: *Книга року; Краща книга прози;*

Краща книга поезії; Кращий науковий збірник; Кращий переклад; Кращий дебют у прозі та Кращий дебют у поезії. Також були встановлені дві премії Орега Омніа: *Премія за багаторічну діяльність у галузі літератури та Премія за багаторічну діяльність у галузі журналістики.*

З точки зору оцінювання, перерахунок категорій були поділені на три відділи: I-й відділ – премії Орега Омніа; II-й відділ – премії за діяльність у пресі; III-й відділ – премії за книги.

Журі I-го й II-го відділів складалось із 9 осіб, до його складу увійшли 3 члени Комісії з питань преси, книговидавництва і масмедіа: письменник і головний редактор часопису «Український вісник» Михайло Михайлюк, письменник і головний редактор часопису «Вільне слово» Іван Ковач, голова Комісії з питань преси, книговидавництва і масмедіа, заступник голови СУР і головний редактор часопису «Curierul ucraïnean» доцент д-р Іван Гербіл, а також генеральний секретар СУР Люба-Ірина Горват, член Комісії з питань етики й дисципліни СУР скульптор Георгій Мунтяну, головний редактор літературно-культурного журналу «Наш голос» Ірина Мойсей, редактор часопису «Curierul ucraïnean» Штефанія П'єтрян, редактор дитячого журналу «Дзвоник» Людмила Дорош і головний редактор журналу «Esouri ucraïne» Міхаєла Гербіл.

До складу журі III-го відділу входили: Михайло Михайлюк, Іван Ковач, Люба-Ірина Горват, Георгій Мунтяну та Іван Гербіл.

Так, в період 9-22 листопада відбувся етап пропозицій та рішень щодо нагородження, в результаті якого премія Орега Омніа в галузі літератури була присуджена панові Івану Ковачу, а премія Орега Омніа в галузі журналістики – панові Михайлу Михайлюкові.

У галузі преси були присуджені наступні премії за 2018 рік: *Публіцист року* – Іван Ребошапка; *Редактор*

року – Штефанія П'єтрян, *Кореспондент року* – Анна Берегій, *Краще інтерв'ю* – Клаудія Семчук, *Краща дебютна стаття* – Ірина Арделян; і за 2019 рік: *Публіцист року* – Віктор Григорчук; *Редактор року* – Терезія Шендрою, *Кореспондент року* – Ольга Сенишин, *Краще інтерв'ю* – Христина Штірбець, *Краща дебютна стаття* – Наташа Шойман.

Також успішним сегментом діяльності Союзу українців Румунії є видання книг. Так, протягом 2018-2019 років під егідою СУР у світ вийшла 31 книга (12 книг – у 2018 і, відповідно, 19 – у 2019). Таким чином, були присуджені наступні премії за 2018 рік: *Книга року* – «Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate», vol. 8 / «Румунсько-Українські відносини. Історія і сучасність», том 8, редактор – Ірина-Люба Горват; *Краща книга прози* – «Верхорівнянські оповідання» Михайла Гафії Трайсти; *Кращий науковий збірник* – «Sub semnul iubirii...» («Під знаком любові...») Івана Кідешука; *Кращий переклад* – «Intermezzo» (оповідання) Михайла Коцюбинського у перекладі на румунську Міхаєли Гербіл; а за 2019 рік: *Книга року* – «Antroponimie oficială la ucraïnenii maramureșeni» («Офіційна антропонімія марамороських українців») Івана Гербіла; *Краща книга прози* – «Переможці» Івана Лібера; *Краща книга поезії* – «Найкраща мама» Ірини Мойсей; *Кращий переклад* – «Nebiruitele sunete» («Звуки непереможні») Олеся Дяка у перекладі на румунську Корнелія Ірода; *Кращий дебют у поезії* – «Калинова душа моя» Лариси Міхаєли Трайсти. Уроцисте вручення премій відбудеться одразу, як тільки дозволить епідеміологічна ситуація.

Насамкінець вітаю всіх номінованих та нагороджених і дякую проводу Союзу українців Румунії за підтримку цього заходу. Гадаю, що це був перший успішний випуск, який спонукає мене спрямувати думки й енергію на продовження цієї справи.

«РОЗРИТА МОГИЛА» ТА «ЧИГРИНЕ, ЧИГРИНЕ»

або ДУМИ ПЛАЧУ І СКАРГИ ЧЕРЕЗ НЕДОЛЮ «ЗАПРОДАНОЇ» УКРАЇНИ (І)

(Продовження з 19 с.)

«Дніпро, брат мій, висихає» разом з мирним народом, бо народ боїться ворога, який руйнівно господарює країною і «риє» святі могили та підриває духовні сили його – символ героїчного минулого. Трагічна доля розчарованої матері-України стає найболючішою своїми наслідками, коли з дітей ростуть «перевертні»: «Нехай підростають/ Та допоможуть москалеві/ Господарювати/ Та з матері полатану/ Сорочку знімати/ Помогайте недолюдки/ Матір катувати». Коли свої «недолюдки» разом з чужим колонізатором катують матір Україну, тоді вони стають катами свого власного народу, а візія духовидця Шевченка перегукується із сучасністю, бо

народ України і зараз гине «у вогні» недолі тих же немилосердних, братських колонізаторів!

Перша «Дума плачу й скарги за недолю «запроданої» України» закінчується повним іронії роздумом: «Чого вони там шукали?» і «Що там схоронили/ Старі батьки? – Якби-то,/ Якби-то найшли те, що там схоронили, –/ Не плакали б діти, мати не журилась». Взагалі у могилах грабіжники шукають скарбів, але «Старі батьки» не сховали жодних скарбів, крім єдиної надії на майбутню волю рідного краю, за якою «плачуть діти» та «журиться мати» і про яку свідчить кожна могила героїв, бо вона живе в народі, який постійно шукає Божих дарів: Правди, Волі й Незалежності!

ПЕРЕМОЖЦІ IV-го ВИПУСКУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНКУРСУ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

Метою та основним завданням цього конкурсу є відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії, знайомство з юними талантами, встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом роботи й створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

Конкурс проводився у 4-х вікових категоріях:

I категорія 6-9 / років 0-4 класи;

II категорія 10-13 років / 5-8 класи;

III категорія 14-17 років / 9-12 класи;

IV категорія 18-30 років / студенти та молодь.

І в трьох номінаціях: «Література», «Живопис» та «Музика».

Конкурсні твори оцінювали комісії за десятибальною шкалою і за результатами голосування журі був складений рейтинг конкурсанти та розподілені місця в кожній номінації і по вікових категоріях.

Були встановлені переможці.

Літературна секція

Перше місце:

Перша вікова категорія:

Шофінець Дарія Нікола, Козачук Карла;

Друга вікова категорія:

Галас Сара, Саучук Ілінка Теодора, Шойман Ана;

Третя вікова категорія:

Оштепок Алекс, Шойман Наташа, Трайста Степан, Козачук Дениса Лорена;

Четверта вікова група:

Деак Сара.

Друге місце:

Перша вікова категорія:

Мачока Касіян;

Друга вікова категорія:

Чергі Теодора;

Третя вікова категорія:

Чорнобой Марія.

Третє місце:

Друга вікова категорія:

Мехно Франческа Біанка, Мехну Патрісія Еліса, Ясіновські Параскева.

Секція музики

Перше місце:

Перша вікова категорія:

Бойчук Андрея, Панчек Надія, Колопелнік Сіміна, Грижак Валентин, Мачока Касіян, Шофінець Антонія;

Друга вікова категорія:

Панчек Микола, Чорба Патрісія, Ковач Аліна;

Третя вікова категорія:

Агапчук Маріян.

Друге місце:

Друга вікова категорія:

Тацюк Александра, Лавіца Миліна, Петрашук Теодора;

Третя вікова категорія:

Мандюк Жесіка.

Третє місце:

Перша вікова категорія:

Гавреш Анамарія;

Друга вікова категорія:

Гурзун Денса та Гурзун Анамарія.

Відзнаки:

Перша вікова категорія:

Дзерік Александра, Мартіняк Амалія, Біланюк Нікола, Дубовіч Іна, Біланюк Софія.

Секція живопису

Перше місце:

Перша вікова категорія:

Шімота Аїда;

Друга вікова категорія:

Горбан Габрієла, Ковач Аліна, Колопелнік Сіміна, Фрасенюк Коріна, Ясіновські Андрея;

Третя вікова категорія:

Албічук Джаніна.

Друге місце:

Перша вікова категорія:

Козачук Карла, Юрча Крістіан;

Друга вікова категорія:

Лонтя Лариса, Гуменюк Амалія.

Третє місце:

Перша вікова категорія:

Дубовіч Делія, Гуменюк Луїза;

Друга вікова категорія:

Юрча Софія, Казимирчук Дениса.

Відзнаки:

Перша вікова категорія:

Шофінець Аліса, Думніч Меліса, Бобрюк Ерік, Даскалюк Алберт, Морошан Вероніка;

Друга вікова категорія:

Алмаш Наталія, Андрашук Ніколета, Чернеуцян Валерія, Григорчук Чезаріна, Дронюк Сімона.

Переможці будуть нагороджені грамотами, грошовими преміями та книгами, виданими Союзом українців Румунії.

ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ

**ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МИСТЕЦТВ
«ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»**

Союз українців Румунії організовує V-ий випуск Фестивалю-конкурсу «Юні українські таланти Румунії»

**МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ
ФЕСТИВАЛЮ-КОНКУРСУ:**

Відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії.

Виявлення юних талантів, встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом.

Створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

ВІКОВІ КАТЕГОРІЇ:

- I категорія – 6-9 років / 0-4 класи;
- II категорія – 10-13 років / 5-8 класи;
- III категорія – 14-17 років / 9-12 класи;
- IV категорія – 18-30 років / студенти та українська молодь Румунії.

НОМІНАЦІЇ:

Література:

- 1. поезія (2-4 поезії);
- 2. коротка проза (2-4 сторінки);
- 3. есе (2-4 сторінки).

Тексти на конкурс подаються на аркушах формату A4, надруковані шрифтом Times New Roman розміром 14 пунктів з міжрядковим інтервалом 1,5 пункти. Розмір віршованого тексту повинен бути не більше однієї сторінки.

Живопис:

1. Класичний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

2. Експериментальний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

3. Графіка (2-4 роботи). Всі роботи повинні мати етикетку-опис: прізвище, ім'я автора (співавтор);

назва твору; техніка створення; розмір (висота x ширина); дата створення.

Вокальне мистецтво

1. Солісти, дуети: естрадний вокал; народний вокал; академічний вокал; джазовий вокал.

2. Інструментальна музика: скрипка, віолончель, баян, акордеон, гітара, фортепіано, духові інструменти.

3. Оригінальне мистецтво: художнє читання, естрадні мініатюри і т. ін.

Перевага віддається майстрам української літератури (проза, поезія, уривки з вистав).

Для участі записи подаються на цифрових носіях (USB флеш-накопичувачі, CD-диски), чи висилаються в електронному форматі. Цифрові носії повинні містити тільки 2 конкурсних треки, обов'язково української пісні чи інструментальної музики.

Просимо всіх бажаючих взяти участь у конкурсі надсилати оригінали чи копії робіт з поміткою «Pentru concurs» на адресу: Uniunea Ucrainenilor din România, str. Radu Popescu, nr. 15, sect 1, București, а також і в електронному форматі (e-mail: trona2007@gmail.com), до 15 червня 2020 р.

НАГОРОДЖЕННЯ:

Перші, другі, треті місця та відзнаки будуть нагороджені грамотами та грошовими преміями.

Усі учасники отримають грамоту за участь у фестивалі та 3 книги, видані Союзом українців Румунії.

Конкурсні твори оцінює журі (письменники, художники, артисти, діячі культури і мистецтв) за 10-бальною шкалою, на основі результатів голосування журі складається рейтинг і розподіляються місця в кожній номінації, а також по вікових категоріях.

Остаточний склад журі затверджується Комісією з питань культури Союзу українців Румунії за 10 днів до початку Фестивалю-конкурсу.

Рішення журі оформляються у вигляді протоколу, є остаточними і оскарженню не підлягають.

Переможці конкурсу беруть участь у гала-концерті.

Питання з проведення фестивалю-конкурсу надсилайте на адресу trona2007@gmail.com

Телефони оргкомітету 021 222 07 37; 0751 109 169 (контактна особа – Михайло Трайста).

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УКРАЇНСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

(Продовження з № 318)

Образ дітей Ілаша Доріна в трилогії «Свято»

Після отримання листа, в якому його мати пише, що Оксанка виходить заміж, Віктора мучить страждання, близьке важкій хворобі – «його душа вщерть залита горем Михайлової недуги, а найбільш втратою Оксанки» – його коханої.

Віктор і вірить, і не вірить матиному листу, і чекає, щоб про це повідомила його сестра Аспазія, як домовились. «Напишу тобі, братику, зараз же, не журися!» – обіцяла, а не написала. А у своєму листі мати, між іншим, пише: «Долинівська сваха, Вікторику, дуже вдячна тобі, що ти здибаєшся подеколи з їхньою Іринкою. Аби ти знав, що й нам, мені та твоєму татові, дуже приємно почути добре слово про тебе. Посилаю тобі десятку, аби-с мав на солодощі, коли схочеш дівчину угостити...».

Намір матері ясний – забудь, Вікторе, свою Оксанку і покохай Іринку!

Вікторове почуття до Ірини мінялось поступово, мабуть, він лікував нею рану своєї душі, а, може, і ні – сам не знає цього, але він впевнений, що чоловік не може любити одночасно двох жінок, інакше, мабуть, признав би (хоч сам перед собою), що закохався в Іринку. Може, не так палко й глибоко, як в Оксанку, може, не насамперед душею, а тілом, та – ніде правди діти – покохав її. Він зрозумів, що проведені з Іриною години стали не тільки милими йому, а й необхідними, а це сердило його, тому що таке почуття віддаляло й відчувувало Оксанку від нього.

Кожного разу, покидаючи Іринину кімнату, обіцяє собі, що це востаннє впивався солодкістю її чарів. Проте, не пізніше ніж на другий день повертався знову до неї.

Згодом, коли Віктор повертається додому, його мати змагається насипати солі на рану, щоб бути певною, що Вікторові раз і назавжди відхотілося Оксанки. Вона радить синові не йти «до куми Аспазії», бо в неї ночує «той з області» (начальник з обласної партії).

«То файно чужого чоловіка приймати на ніч, коли у тебе дівка невіддана, га?!»

Шукаючи в скрині свій народний костюм, Віктор знайшов листи, яких вислав Оксанці.

«Як вони опинилися в їхній скрині?!»

Не розуміючи нічого, Віктор закипів і став викидати зі скрині конверти, а їх було багато – всі його листи, вислані Оксанці з Букурештів, ба навіть останні, вислані зі Серету перед закінченням ліцею.

Найбільше здивувало Віктора те, що в скрині не були тільки його листи, а й Оксанчині, яких вона вислала йому – відповіді на його листи. Читаючи, тремтячи всім тілом, листи коханої, довідався, як вона, бідна, переживала за нього, не знаючи, де він і чому не пише, як гірко плакала та благала відгукнутись хоч одним слівцем на її листи, як присягала ждати його до кінця світу, як вкінці, збагнувши, що він її розлюбив, прощалася з ним...

Хлопець не міг перенести такого несподіваного удару.

«Голова дзвеніла, скляна куля сліпого ока пекла, готова от-от вискочити з-під лоба. Це ж злочин!»

Віктор зрозумів, що це зробила його мама у змові з «поштарем». Тому вона завжди хвалила Шпетка!

Віктор хапнув жменю конвертів і подався шукати маму, але перед дверима зупинився мов укопаний: згадав колишнього викладача німецької мови, порахував до десяти, як радив йому той робити в таких випадках, крутнувся, позбирав листи й зв'язав їх у пакунок, завив у газетний папір, спактував чемодан і квапно покинув батьківський дім.

Спочатку Віктор має намір іти до народної ради і замельдувати листоношу, а потім до Оксанки, але не зробив ні одне, ні друге, тільки висповідав душу перед своїм батьком, після чого додав:

«Вас, тату, я і люблю, і поважаю, а мами віднині я вже не маю!»

«Помийниця!» – вихопилось Ілашеві.

А потім дивлячись услід синові задумано промовив:

«У мене, видай, два каліки: один тілом, другий душею...»

(Далі буде)

Віктор ГРИГОРЧУК

«Я зараз пам'ятаю книжки, які мені припали до серця, та їх головних героїв...»

Інтерв'ю з редактором журналу «Дзоник», письменницею Людмилою Дорош

«Людмила Дорош – нове багатообіцяюче ім'я в нашій літературі, яке стало відомим із сторінок журналу «Наш голос», де за останні роки вона надрукувала вінок задушевних ліричних віршів, сповнених чутливістю і жіночністю, а також низку оповідань для дітей» – Михайло Михайлюк

Віктор Григорчук: Спочатку дещо «кулінарні» запитання. Хто такий письменник? У чому різниця між письменником, публіцистом і журналістом? Хто з них може більше собі дозволити?

Людмила Дорош: Я б сказала, що письменник – це художник. Тільки замість пензлика й фарб він малює свою картину словами. А найбільша різниця між письменником, публіцистом та журналістом полягає в тому, що письменник не повинен висвітлювати у своїх творах дійсність. Його руки, так би мовити, розв'язані, він може творити так, як йому диктує його серце, уява, бажання.

В.Г.: Як проходить Ваш день в редакції та за столом письменниці?

Л.Д.: Якщо день в редакції дійсно проходить за столом, то письменник може творити будь-де і будь-коли, і я теж не виняток. Ідеї можуть приходити в найнесподіваніші моменти.

В.Г.: Як, на Вашу думку, популяризувати читання серед дітей, як прививати їм любов до книг?

Л.Д.: Я згідна із сучасними педагогами, які кажуть, що якщо хочеш навчити чогось свою дитину – в першу чергу навчи себе, вироби цю звичку в себе, і більше нічого особливого не треба робити, дитина наслідуватиме тебе. Тож якщо дитина буде бачити, що книга займає важливе місце у вашому домі, якщо ви будете разом читати й це буде однією з ваших звичок, дитина теж полюбить книги.

В.Г.: Хто для Вас сучасний читач? На дітей якого віку розраховані Ваші книжки?

Л.Д.: Думаю, що це діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Принаймні, мій досвід з моїми дітьми так мені показує. Зараз моя шестирічна донька розуміє і сприймає належно написані мною твори.

В.Г.: Як Ви особисто сприймаєте процес написання книжки? Чи плануєте Ви писати ще? Назвіть ваші твори.

Л.Д.: Процес написання книги я б назвала сумою процесів написання кожного окремого оповідання чи казки. Тож книжка пишеться поступово, крок за кроком. В одному випадку, деякі кроки виходять легко, спонтанно, а в іншому – це більш клопіткий процес. А на рахунок того, чи буду я й надалі писати – звичайно ж,

буду. Дотепер я маю три надруковані збірки для дітей: «Пісенька дощу», «Незвичайні пригоди Пір'їнки» та «Крізь шпаринку – у світ казковий». З останньої хочу назвати декілька найулюбленіших творів: «Як вітерець азбуку вивчав», «Парасолька», «Наполювався», «Незабутній день».

В.Г.: Порадьте, будь ласка, Вашим читачам-дітям кілька хороших книг з української літератури, які варто прочитати.

Л.Д.: Є дуже багато цікавих авторів і я, як і кожна людина, маю свої суб'єктивні вподобання. Для молодших дітей я б порадила твори Наталі Забілої («Ясочина книжка»), твори Марійки Підгірянки, Миколи Трублаїні («Про дівчинку Наталочку та сріблясту рибку»), а для старших – почніть читати Всеволода Нестайка («Дивовижні пригоди в лісовій школі», або для ще трішки старших – «Тореадори з Васюківки»), і переконана, що це буде любов на все життя. Із сучасних українських дитячих авторів нам з дітьми подобаються Наталія Чуб, Надія Демченко, а з іноземних авторів – Женев'єва Юр'є («Велика книжка кролячих історій»), Ліндгрєн Астрід («Еміль з Льонеберги»), Беатріс Поттер («Казка про кролика Пітера»).

В.Г.: У передмові до вашої книги «Крізь шпаринку – у світ казковий» письменник та головний редактор газети «Вільне слово» пан Іван Ковач пише: «Адже бачу іноді в різних авторів, які так мучаться, коли пишуть для дітей, отож це їм виходить не тільки штучно, а й фальшиво». Наскільки важко дорослому писати для дітей?

(Продовження на 26 с.)

«Я зараз пам'ятаю книжки, які мені припали до серця, та їх головних героїв...»

(Продовження з 25 с.)

Л.Д.: Це вже залежить від кожного автора зокрема. Тут, гадаю, краще запитати когось, хто не пише для дітей. Моя особиста думка – дитяча література має свою специфіку, тому не кожен письменник може писати для дітей так, щоб його твори подобалися дитячій аудиторії.

В.Г.: Як Ви думаєте, чи може книжка стати посередником між світом дітей і світом дорослих?

Л.Д.: Так, може, якщо з відкритим серцем читати книги для дітей, то й сам поринаєш у той призабутий світ дитинства, стаєш на короткий час дитиною.

В.Г.: Як Ви ставитеся до критики? І якби Вам довелося писати рецензію на книгу, скажімо, Людмили Дорош, якою б вона була – схвальною чи розгормною?

Л.Д.: Залежить від критики, від намірів, з якими вона була зроблена, адже вони відчутні, як би їх не старалися «косметизувати». А взагалі конструктивна критика, та ще й від людини, яка розуміється в тій чи іншій сфері, яку поважаєш як фахівця та особистість, допомагає побачити слабкі сторони, покращити твір, що для автора є тільки корисним. А от що стосується рецензії на мою книгу, то, гадаю, що були б як позитивні, так і негативні моменти. Буває, перечитуєш через деякий час твір і здається, що можна було б написати або висловитися по-іншому. Можливо, колись це і станеться і деякі з моїх творів отримають ще один шанс постати перед читачами в іншому «вбранні».

В.Г.: Що для Вас, пані Людмилу, означає термін «дитяча література»? Чому пишете саме для дітей? Чому працюєте саме з такою аудиторією?

Л.Д.: Термін «дитяча література» для мене означає літературу для дітей та про дітей, це твори із сюжетами, цікавими дітям, близькими дітям. Це література, яка несе в собі якесь повчання, якийсь приклад, яка допомагає дітям пізнати світ, в якому вони живуть, розібратися із вчинками та випадками, зрозуміти, «що таке добре, а що – погано». А чому саме пишу дітям? На це запитання не можу дати вам чіткої відповіді, хіба що висунути деякі припущення. Можливо, тому, що я сама в дитинстві дуже любила дитячу літературу, або тому, що за освітою я вихователь, тож мені близьке все, пов'язане з дітьми; можливо, тому, що «я родом з дитинства» і частинка моєї душі назавжди залишилася там. Або, скоріше всього, це суміш усіх вищевказаних та не вказаних причин, які свідомо чи підсвідомо виплескують мої ідеї й фантазію саме у творах для дітей.

В.Г.: На які теми Вам найскладніше писати? Чому?

Л.Д.: Мабуть, я не намагалася писати про такі теми. Пишу, коли пишеться, коли маю про що розповісти.

В.Г.: Які книжки допомагають Вам у творчій роботі?

Л.Д.: Я думаю, що всі книги допомагають тим чи іншим чином. В першу чергу, розширюють наш кругозір, збагачують фантазію, викликають певні ідеї, переживання, емоції, які стають у пригоді в написанні уже своїх творів.

З донечкою Норою і сином Міланом

В.Г.: Ви перечитуєте свої твори після публікації? Немає такого відчуття, що якийсь фрагмент можна було б написати по-іншому? І взагалі, первинний задум та остаточна редакція книги сильно відрізняються?

Л.Д.: Звичайно ж, перечитую. І, звичайно ж, бувають і такі відчуття, що можна було б деякий уривок написати по-іншому, змінити розв'язку твору, мабуть, це неминуче для кожного, хто творить.

В.Г.: Що для Вас є стимулом до творчості? Чи потрібні Вам якісь особливі умови.

Л.Д.: Стимулом для творчості може стати будь-що, на жаль, не існує якогось конкретного рецепту. А от із особливих умов я б назвала трішки часу побути з собою наодинці, трішки спокою, щоб дати уяві можливість розправити свої крила, чого останнім часом мені якраз і бракує, оскільки в мене двійко маленьких дітей та ще різні цікаві проекти, які забирають багато часу та енергії.

В.Г.: Багато молодих авторів не наважуються відкрити світу свої твори. Хто є перший Ваш читач, до кого Ви дослуховуєтеся найбільше?

Л.Д.: Мій перший читач – це, звісно ж, я сама. Дуже корисно дати своєму твору трішки часу «осістися» і прочитати його через деякий час. Тоді начебто бачиш його іншими очима, звертаєш увагу на те, чого напередодні не було помітно.

В.Г.: Чи варто читачам чекати найближчим часом нову Вашу книжку? Вона буде для дітей чи для дорослих? Це будуть вірші чи проза?

Л.Д.: На жаль, я не такий активний письменник. Моя остання, тобто третя книга, побачила світ кілька місяців тому. Тож, думаю, не варто забігати і загадувати наперед. Сподіваюся й переконана, що вона вийде, адже я не планую зупинятися і складати руки. Проте коли саме це станеться – не можу сказати зараз.

В.Г.: Розкажіть, будь ласка, пані Людмиле, як проходить робочий день редактора дитячого журналу? Хто є Вашими кореспондентами? Серед них є учні, студенти?

Л.Д.: День редактора проходить по-різному, і це дуже добре, адже постійно з'являється щось нове, робота ніколи не повторюється, вона різноманітна. На жаль, кореспондентів у нас те так багато, як хотілося б. Іноді нам пишуть учні або студенти, проте не так часто, як би я бажала. Можливо, вони соромляться показати свої твори, або соромляться своїх помилок. Проте раджу їм не забувати, що всі ми починали звідкись, і якщо дійсно є хист і бажання писати – не треба боятися оприлюднити свої твори.

В.Г.: Пані Людмиле, розкажіть нам трішечки про клубу української малечі. Як виникла ідея? Хто був ініціатором? З якого часу це реалізується на практиці? Під час пандемії діяльність була перервана чи продовжується?

Л.Д.: Мабуть, ця ідея виникла тоді, коли я дійшла певного моменту зрілості. Тоді на фоні мого спілкування з власними дітьми й народилася ідея зібрати довкола себе й інших українських дітей та їхніх батьків, адже гуртом веселіше робити будь-що, я вже не кажу про спілкування українською мовою, яке не так легко здійснити з дітьми у нашому місті, адже тут немає українського садочка чи школи. Оскільки й умови для створення цього Клубу у нас були, адже Клубу філія Союзу українців Румунії має досить просторе приміщення, голова філії Іван Гербіл відкритий до різних пропозицій та ініціатив, то й перешкод для створення цього Клубу у нас не було, і він почав діяти з осені 2018 року. Ми встигли провести декілька цікавих зустрічей, де роззнайомилися одне з одним, освоїлися, здружилися. Та нашим планам став на заваді коронавірус, і з березня 2019 року зустрічі були призупинені, з надією відновити їх через місяць-другий. Та не так сталося, як гадалося. Місяці минали, наближалось 1 червня. І тоді, з бажання якимось порадувати дітей, підбадьорити їх, запропонувати щось цікаве, і з'явилася ця ідея створити онлайн-читання під назвою «Літературна скарбничка». А через декілька місяців, надихнувшись зі школи в онлайн-середовищі, ми знову відновили діяльність «Клубу української малечі», проте вже в режимі онлайн, як це нам дозволяла пандемійна ситуація. Ось так паралельно

почали діяти два окремі проекти для дітей. І якщо «Клуб української малечі» стосується клубу дітей, то «Літературна скарбничка» набула широкого розголосу, адже кожен випуск з'являється на сторінці Клубу філії Союзу українців Румунії, у соцмережі Фейсбук. Тож беручи до уваги те, що українські діти Румунії відчують нестачу дитячої літератури для дітей різного віку, гарних ілюстрованих книг, наша «Літературна скарбничка» стане їм у пригоді. Щоправда, ця сама проблема стосується й мене, адже майже всі прочитані мною книги походять із власної бібліотеки. Тож ми дуже сподіваємося отримати допомогу від Посольства України в Румунії, до якого ми звернулися з проханням подарувати нашій «Літературній скарбничці» гарні ілюстровані дитячі книги українською, адже наші глядачі неодноразово переконувалися, наскільки може бути привабливим читання твору, якщо окрім цікавого тексту дітей заворожують й майстерно зроблені ілюстрації.

**У «Клубі української малечі»
завжди весело й цікаво**

В.Г.: Що б Ви хотіли сказати читачам журналу «Наш голос» такого, про що я у Вас не спитав?

Л.Д.: Гадаю, на цей раз я відповіла на достатню кількість запитань. Можливо, ми ще матимемо колись в майбутньому нагоду побесідувати та висвітлити й інші аспекти.

В.Г.: І на кінець, що побажаєте читачам журналу «Наш голос».

Л.Д.: Я бажаю всім здоров'я й миру, навчитися цінувати дрібні речі, які роблять наше життя гарнішим, бути терплячими й люблячими, адже саме це і є найголовнішим у житті, на мою думку. І не забувати тішити себе дрібними речами, які збагачують і наповнюють красою наші серця: приємною прогулянкою, спогляданням заходу сонця, читанням гарної книжки.

В.Г.: Пані Людмиле Дорош, дякую Вам за чудову, цікаву й щирі розмову.

Іван ЛІБЕР

ХУДОЖНЬО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

(Продовження з № 317-318)

Говорячи про розвиток української культури в Банаті, не можна оминати літературну діяльність таких відомих письменників, вихідців з нашого краю. Банатські українці справді можуть гордитися такими славними письменниками, як Юрій Павліш, Іван Ковач, Василь Баршай, які народилися не просто у Караш-Северінському повіті, а таки у селі Копачеле. Усі стали членами Спілки письменників Румунії, а Іван Ковач ще й членом Національної спілки письменників України. Видані ними десятки книг значно збагатили культурну скарбницю банатських українців.

Також важливою діяльністю у Банаті стало збирання українського пісенного фольклору. Беручи до уваги багатий і різноманітний репертуар української народної пісні, Банат став привертати увагу фахівців. Так, група фольклористів Бухарестського університету, керована університетським професором д-ром Миколою Павлюком, а потім група фольклористів, керована університетським професором д-ром Іваном Ребошапкою, провели дослідження і зібрали в цьому краї цінний фольклорний матеріал, внаслідок чого появилися вартісні збірки народних пісень.

Треба підкреслити інтерес доктора мистецтвознавства, кандидата філологічних наук, заслуженого діяча мистецтв України Івана Хланти, який зібрав український фольклор Банату. Збірник «Іван Хланта. Народні пісні Банату (Румунія)» (742 сторінок), вийшов друком 2009 року в Ужгородському видавництві Ват «Патент». Іван Лібер теж прислужився у цій нелегкій справі. Йому належать музичні ноти, які записав за аудіокасетам.

Як уже не раз наголошувалося, після того, як був створений і почав активно працювати Союз українців Румунії, культурна діяльність українських громад Румунії, зокрема і в Банаті, значно активізувалась, стала можливою реалізація багатьох нових проектів. Так, саме завдяки СУР 8 червня 1993 року вперше у Румунії відбувся Міжнародний фестиваль української пісні й танцю, який з великим успіхом пройшов у селі Копачеле. Треба згадати, що до його організації активно долучилася Ярослава Колотило, яка на той час займала посаду радника у Міністерстві культури Румунії.

Якщо українці Румунії можуть справді гордитися своєю літературою, десятками славних, визнаних не

тільки в Румунії, а й за її кордонами письменників, то українських композиторів у нас надто мало. І один із них – Іван Лібер, випускник Бухарестської консерваторії ім. Чіпріяна Порумбеску, факультету «Композиції, диригентства й вокалу». Почав свою діяльність у цій галузі з підготовки й укладання у співпраці з видатним викладачем музики, письменником Юрієм Луканом трьох збірників-посібників українських пісень для дітей дошкільного та шкільного віку для українських шкіл Румунії. Таким чином світ побачили: «Збірка українських пісень для дітей» (1972); «Збірка українських пісень для I-VIII класів» (1983); «Збірка українських пісень для III-VIII класів» (2000). Далі Іван Лібер починає збирати пісні по всій території Румунії, а головне – в Банатському краї та селі Копачеле. Результатом його праці у 2000 році стала збірка українських народних пісень із Банату «Зелена Ліщина», яка вийшла друком у видавництві «Критеріон». Наступною була збірка пісень на слова українських поетів Румунії «Черешневий цвіт», яка вийшла у 2003 році в Бухарестському видавництві «Мустанг» за фінансової підтримки Союзу Українців

На копачельській сцені гості з України, що прибули на I-й Міжнародний фестиваль української пісні і танцю в Банаті, 8 червня 1993 р.

Румунії вийшла друга збірка пісень Івана Лібера «Черешневий цвіт».

Збірка пісень композитора Івана Лібера «Повій вітре з Буковини» побачила світ 2005 року в Бухарестському видавництві «Мустанг» і містить відносно велику кількість, а саме 50 його музичних творів, 35 з яких написані на слова Степана Ткачука, а решта – обробки українських пісень. Треба відмітити, що Народний артист України, баритон Чернівецької філармонії Іван Дерда пісню «Плаче глухо моє серце» із даної збірки включив у свій репертуар.

Вихід наступної, сьомої збірки «Ой у полі три криниченьки» Іван Лібер приурочив до відзначення 100-річчя перших українських поселень у Банаті. Вона, як і попередня, побачила світло друку за фінансової підтримки Союзу українців Румунії у 2006 році в Бухарестському видавництві «RCR Print». «До збірки увійшло 150 народних творів, яких можна було б погрупувати на дві категорії: балади й пісні... (...) Доповнивши збірку 15-а музичними обробками й гармонізаціями, Іван Лібер, таким чином, не обмежився роллю звичайного збирача й скарбника українських народних перлин, а вийшов за її рамки й уже втретє зробив свій внесок у збагачення пісенної культури...» – писав про збірку румунський композитор і музикознавець Думітру Жомпан.

2008 року в Бухарестському видавництві «RCR EDITORIAL», з'явилась восьма збірка композитора

Івана Лібера «Дзінь-дзелень – пісні для дітей», яка містить сто нових пісень, охоплюючи широку тематичну площину – це пісні про пори року, природу, родину, щоденні заняття і, звичайно, ігрові. 38 найскладніших для виконання пісень було записано на компакт-диск, який додається до кожного примірника збірки. Цю нелегку роботу виконало вокальне тріо «Надія» із села Копачеле, до складу якого входили Василина Кимп'яну, Оля Мочан та Віолета-Марія Яремчук, які працювали місяцями, вивчаючи тексти, мелодії, інтонації, аби вдало здійснити аудіозапис..

Дев'ята збірка пісень Івана Лібера «Стоїть явір над водою» – це антологія пісень на слова українських поетів та обробки українських народних пісень. Вона вийшла у світ 2015 року «на основі досвіду й спостережень, переживань і почуттів», – як зізнається сам автор.

І донині остання, десята книжка Івана Лібера «Дивная новина» з'явилася 2017 року, вона містить у собі величальні календарно-обрядові релігійні й світські пісні зимового циклу українців Румунії.

На закінчення цього матеріалу треба відмітити, що важлива роль у здійсненні переліченого вище належить Союзу українців Румунії, для якого видання книг, в тому числі й пісенних збірників – це один із вагомих способів реалізації свого основного завдання – збереження і розвитку української ідентичності в Румунії.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

СІЧЕНЬ

1 січня

- 79 років від дня народження Федора Сопка (1942-2020), викладача, активного дописувача українських публікацій Румунії, колишнього редактора часопису «Curierul ucrainean».

- 74 роки від дня народження Євсебія Фрасинюка (1947), літературознавця, письменника, публіциста, викладача та культурного діяча.

11 січня

- 85 років від дня народження Івана Робчука (1936), українського публіциста, лінгвіста, професора та культурного діяча.

12 січня

- 87 років від дня народження Михайла Волощука (1934), поета, художника, викладача та культурного діяча.

13 січня

- 85 років від дня народження Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

17 січня

- 72 роки від дня народження Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, викладача та культурного діяча.

20 січня

- 120 років від дня народження Дениса Оніщука (1901-2019), українського письменника, перекладача, викладача, педагога та культурного діяча.

Микола КОРНИЩАН

Зі збірки *Нутряна неосязність*

ПРИВІЛЛЯ ПРОТЯЖНОГО МИНУЛОГО

із-за землі ті звідсіля
не можуть покинути периметр цього міста

в їхнім тілі пронизує щось що резонує
з камінням та водою околиць
щось що повік придержує їх
в цім майже забутім місці
розташованім між рубіконами витікань
надлишкових реалій

між межами вписаними в освітлення
що випручують із тьми тільки
темні тони
потрібні контрасту корисному
чітким ствердженням
необхідні розділенню сяянню з їхніх поглядів
від скла дзеркал
якими плине щось прозоре
щось що полірує відбивні поверхні

коли знають що не можуть відходити
коли інші домислюють самі ці вечори
якими стають чимдалі живими

проходять крізь туман що заляк
між вітринами повними неба та чогось
що не нагадує аніщо
що не уздрівалося ще аніде

знають що старіють тому що учують як
в серцях
жалить щось склянисте

це перші зародки землі
проростаючи в них всередині подібно
щупальцям
які повинні би сумістити їх назовсім
з цим місцем
де тепер майже зрять самих себе
наче в сні
в котрім узнають
власне обличчя

на старій світлині
приліпленій до плити чорного мармуру
на котрій гравіроване ще й їхнє ім'я
або чужі імена
яких не можуть нагадати аніяк
саме в цім привіллі
де земля тільки камінь

де немає дерев та не ростуть ані квіти
на чистинах з-між домів
де ті які ніколи не виборсувалися звідси
не знають якого кольору трава

спізнають тільки сірість неба мов спуз
схожий на захисний шар
прикриваючи пейзажі винного каменю
здійснені в темних тонах

тільки щоби ніхто
вже не міг б пригадати аніщо

як наприклад привілля доволі можливого
минулого
птахи присниті на початку життя
або всі ті котрі відчужились аж так сильно
що їхнє ім'я вже не можна асоціювати
з нічим явним

навіть ані з трепетними відтінками
вітрів що квітнуть в саях сутінків
та ані з пам'ятниками з центрального ринку
відірваними майже від власних контурів
коли блиск води що окреслює обрій
починає густішати
а в повітрі пронизується щось мов
з іншого життя

особлива прозорість придатна розбавити
погляди тих котрі не пізнають
проймаючи тональності
та ані неповторні форми дерев та квітів

узнають тільки те що бачать
все що займає окраїни тільки щоби утворити
те що є потрібне ствердженню довічної
наявності
коли знають що в цій відсутності живих
кольорів
в цім безкраїм камені з-під їхніх ніг
вже не може бути похований аніхто аніколи

IN MEMORIAM

НА 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СТЕПАНА ТКАЧУКА

Степан ТКАЧУК

Етюд

Вино зарань у чашу ночі кане,
Цю чашу потай час до губ підносить.
І прославляє днину – доню сонця –
А потім спогади безтямно косить...

В приділку небозводу дремле ранок.
З розпуттями прощається покута,
А у примурженому оці долі
Зорить сльозина, подивом окута.

Мірошник час

Мірошник час в млині життя куняє.
У кіш трясуться міріадами зірки,
То колесо млина співає нишком,
А по мішках буяють сонні світляки.

Тече лотокою млина заспрага,
Розкрилена, немов пожадливість весни.
Ачей сюди поети завітають
Перемолоти свої перезрілі сни?

Мірошник час насупив хитро брови,
На віях блимають перлини свіжих сліз,
І меле млин настанно й безупину
Усе, що бог вродив, а чорт у млин завіз.

Довічна ніч

Довічна ніч гряде із надр проклятих...
Та ніч глотає нас і спогади про нас,
І скільки-скільки дум поблажливих крилатих,
В своїй погоні, на крижаль карбує час?

Проходить все, і знову все надходить урочисто,
Лиш я кудись все плигаю несамовито...
О, мамо! Хто ж украв моє дитинство,
І хто тримає десь його так скрито?

В моїх очах мигоче верховина,
А в серці потухають повісті бабусі.
О, мамо, чом лиха година
Проторює русло в моєму дусі?

Сплітаю у віночки присмерки відчаю,
На тишу хтось припонює мою стежину...
І забуваю, ой, як безпощадно забуваю,
Істоту ту, котра подарувала мені днину.

Мій родовід не бачить та не чує,
Що час угробнює мою присутність,
Що час, і посміхаючись, мене бичує,
Що з будня мого вичерпалось сутність...

Літанія

Пам'яті Василя СИМОНЕНКА

У погоні часу подорожні,
Що світами лиш вночі блукали,
Неподалік переправи Стікса
Білий мармуровий храм підняли.

Храм високий – наче престол часу –
Та глибокий – наче сон потомства –
Відбивається в водиці Стікса,
Наче гріх у серці віроломства.

Простелилась до порога храму,
Звужена розхитана кладка,
І напнута наче струни бурі,
І спокушена, наче давня згадка.

Там, в німім затишші того храму
Остовпілі над Столом Мовчання,
П'ють-гуляють та співають сумно
Кілька друзів – посланці світання.

Мовчки пестять кухлики устами,
Мовчки п'ють старі янтарі вина
Й милосердно згадують тих друзів,
Що знедолила лиха година.

Мовчки й скупі розмовляють друзі,
Мабуть, що бажають – до нестями! –
Панахидну ніч не розбудити
Своїми провісними словами.

Потім у довічність поринають
Ті найкращі давні й вірні друзі,
Й моляться за душі безталанних
Кумирам загублених ілюзій.

З рятівної шлюпки бачить Харон,
Як в зіницях синьої водиці
Відбивається той храм казковий,
А з ним постаті смагляволиці.

Кілька друзів – діти неспокою –
У затишші храму п'ють-гуляють –
І неначе пісня лебедина
Щозарання разом замовкають...

(Із збірки «Час без часу»,
Видавництво «Критеріон», 1975 р.)

Лариса-Міхаюла ІСПАС

В ПОНЕДІЛОК ПІСЛЯ ФОМИНОЇ НЕДІЛІ

(міні-роман)

(Продовження з № 318)

Спочатку Герта, щоб помститися Йонікові, хотіла закохатися у товариша, але потім передумала, і намалювала червоним хімічним олівцем на голові вождя силенні баранячі роги й цапову борідку.

Вечором Йоніке прибув зі своїм другом Джікулом Мойсе, який витріщив очі на рогатого вождя, випив три чарки «Тріпл сек», закусив двома бутербродами, купив три книги, подякував і пішов. Через дві години, коли Герта, зажмуривши очі, уявляла, що кохається з Джеймсом Патріком Пейджем, хтось постукав у двері й сказав: «Відкрийте, міліція!»

Міліціонери відмовились від «Тріпл сек» і бутербродів, наказали Йоніці вдягатись і забрали його з собою разом з рогатим вождем.

Герті більше не довелося бачитись з книгарем Йонікою Йоргованом, бо наступного дня повернулись міліціонери, закрили хату, а її повели у дитячий будинок-інтернат для дівчат.

Прийшов верблюд на високий хребет, і Зосиму відніс він на місце страшне, звірі там ревуть та гарчать навкруги, і Зосима злякався та до Бога моливсь...

(Ходіння Зосима до Рахманів)

Окрім понеділків після Фоминої неділі, коли Герта, дочка тисової русалки Міріам, ходила на берег річки Тиси разом зі своїм батьком, останнім рахманом Миндрулом Караваром Куку, щоб пускати шкаралупи крашанок водою, ще ходили і на Різдвяний Святвечір, щоб пускати шкаралупи з горіхів, які Герта зі своєю сестрою Карлою товкли для різдвяних кручеників, опісля несли їх у кошарці до Тиси. Каравар вирубував у льоду ковбур, подібний до хреста, опісля кидали шкаралупи у воду, а Миндру Каравар промовляв старосвітську рахманську колядку:

*Гой, там, у тисових лісах,
Гой, там, на високих бердах,
Гой, там, на високих кичерах,
Гой, там, у глибоких печерах
Вівця Мати сина родила,
Гой, родила...*

*Гой, загарчали хижі звірі,
Гой, завили дикі вовці,
Гой, застогнали грішні скоти,
Гой, заревіли в пеклі чорти,
Вівця Мати сина родила,
Гой, родила...*

В цей час до берега Тиси долітали голоси колядників:

*Скрипочка грає – Хресту співаймо,
Та й заспіваймо, гори, долини.
Щоб веселились всі полонини,
Всі полонини, широкі поля.*

*Широкі поля, синії моря,
Щоб веселилась рідна земляця.
Що пустить колос жито, пшениця,
Що пустить колос, буде пускати.*

«Коли шкаралупи допливуть до рахманського краю, тоді наші предки дізнаються, що ми празнуємо народження сина Вівці», – пояснював їй батько.

І піднявся вітер, почав землетрус, і Зосиму вітер уверх підняв та поніс. І туди летів, де Зосима не знав, і Зосима злякався і до Бога моливсь.

(Ходіння Зосима до Рахманів)

Коли потисянські рибалки – брати Вірішморти, 1961 року зловили тисову русалку Міріам, в неї на голові був перловий вінець, який носять всі русалки й

без якого не можуть повернутися до свого підводного королівства.

Старший брат Йосип Вірішморт затаїв вінець від своїх братів Ференца та Чобія, і подарував його своїй коханці Жужії, а русалку віддав Миндрулові Карава-ру Куку. Жужія, поверх тридцятирічна дівуля з рудими кучерями та синіми очима, в яку закохувались по черзі зараз чи не всі потисянські рибалки, але сватати чомусь не сватав її жоден, мабуть, через її батька, вдівця-фронтовика Лолія Шмучера, який любив тільки чарку, бійку та сусідку Морішку, навіть не зрадівши вінцеві, звідки знати бідній дівулі, що то за вінець, кинула його на полицю, де він пролежав понад шість років, доки не знайшов його її батько і подарував сусідці Морішці, яка, через три роки виміняла його в циганки, що проходила селом, на дві пряжі бавовни. А циганка віднесла його до старого єврея Шулима, завзятого антиквара, який не оцінив вінець, і продав його через інших шість років за п'ятдесят леїв учителю Офриму Ванчі, який подарував вінець своїй найулюбленішій учениці Карлі Куку на закінчення шкільного року за успіхи у навчанні. Карла якраз закінчила восьмирічку і повернулась додому щасливою з перловим вінцем на голові та книгою «Підняті вітрила», написаною Радуллом Тудораном.

Наступного дня бідна Карла та її чотирирічний братик Забулон залишились без матері, а їхній батько Миндру Каравар Куку без дружини, яку він так палко кохав.

І поставив вітер Зосима на твердь, і Зосима побачив, що поряд ріка. І хотів Зосима її перейти, та ріка закричала, промовила вмить: «О, Зосиме, крізь мене не можна іти, бо не здатна людина крізь мене пройти...»

(Ходіння Зосима до Рахманів)

«Айше – дочка турецького султана, розпечена батьками, гарна, як перлина, гордість Стамбулу, зачарована розповідями про острів-фортецю Ада-Кале, про його красу, багатство, пахучі квіти та солодкі плоди дерев, отримала згоду султана відвідати це чарівне місце, що знаходилося серед старого Гістра, – розповіла одного разу Лорелай, королева лостриць, Герті, дочці тисової русалки Міріам. – Але тут, на острові, на неї чекали не тільки краса,

багатство, пахучі квіти та солодкі фрукти, а чекало на неї кохання. Бо через кілька днів закохалася в олтянського розбійника Драгоміра, на якого полювали солдати. Перед тим, як зустріти Драгоміра, в ніч на Святу Ану Синзіяну молодій дівчині приснився сон, в якому спустився до неї зоряний ангел, який назвав себе Лучафером, і признався їй у коханні, але Айше чомусь сильно перелякалась небесного Лучафера, і заховалась в кущі, які росли довкола дерева з червоними плодами, що родило раз у дев'ять років, і якраз в ту ніч настала черга родити йому знову.

«Бери та насолоджуйся плодами червоного дерева...» – прошепотів їй Лучафер.

Айше, не відаючи про чари червоного дерева, і, мабуть, тому, щоб тільки збутися ангела, зірвала червоний плід з дерева і з'їла його, не знаючи, що стане невмирущою і вічно молодою, бо то не був сон, то була дійсність, але про це вона дізналась пізніше.

Наступного дня закохалася в олтянського розбійника Драгоміра, який щовечора обдурював охоронців і припливав до неї кришталевим човном.

Після їхніх довгих романтичних прогулянок по Дунаю, врешті-решт охоронці вистежили їх і застрелили Драгоміра срібною кулею, бо проста куля не брала його. Айше, не відаючи про своє безсмертя, кинулася за ним у річку, бажаючи смерті, а не життя у в'язниці. З тих пір ночами повного місяця над водами, де колись був острів, підіймається човен-примара, в якому видніються силуети двох закоханих.

Сербські та румунські прикордонники розповідали, що Айше простеляє своє волосся, наче міст, через Дунай, яким часто втікають обездолені румуни, шукаючи кращої долі, кращого життя, а вони, прикордонники, не можуть впіймати біженців, бо Айше охороняє їх. Також Айше багато разів приходиться на поміч потопаючим, а рибалкам вказує місця, де знаходиться риба...

Подивився уверх, над водою дививсь, хмарну стіну бачить, від води до небес, і сказала хмара Зосимові так: О, Зосимо, крізь мене не можна пройти – жодна пташка, вітер чи лукавий дух, чи будь-хто із людей тут не здатен пройти...

(Ходіння Зосима до Рахманів)

(Далі буде)

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 318)

Віктор сидів за столом, оточений паперами.

– Привіт, милий. Ти й досі не закінчив звіт?..

– Добрий вечір. Та наше районне управління вимагає писати їм про всякі дурниці. Зараз закінчу. Ну, як було на «зборах»?

– Було приємно. Шкода, що ти не прийшов. Ніцу пристарав дуже хорошу музику, новітню, модерну. Була закуска, тобто ікра та копчений оселедець, пили вино. А тобі, ось, я принесла дві пампушки, начинені трояндовим варенням. Приготувала пампушки Нана Бобенко, твоя симпатія... А вони такі смачні.

Ірина замовкла. Дивилася на Віктора, як той ласує пампушками, хвалить, що дійсно смачні, і міркувала: казати йому про Мушата чи ні? Та швидко дійшла висновку, що Віктор міг би подумати хтось-що, приміром, що вона чимось підохотила лейтенанта. І вона таки сказала, але не те:

– Був сьогодні на наших «зборах» і лейтенант Мушат... Наш директор запросив його.

– Так? Симпатичний хлопець!

– І хороший танцюрист...

– Невже? Це мене радує – значить, мав хто мене замістити... – засміявся Віктор. – Бо якщо я й був би на сьогоднішніх «зборах», навряд чи мала б ти з ким танцювати, бо я, сама знаєш, далеко не танцюрист, і не люблю оті тріпотливі танці. А Ніцу, мабуть, приніс пластинки якраз із такою музикою, ні?

– Так, була модерна музика, ця, яку тепер всі люблять і яку, здається, грають всюди.

– Ну, ось! Добре, що був «генерал», – посміхнувся Віктор, тому що назвав Мушата кличкою, котру вживають в гуртку гравців у покер, серед яких зараховувався й він. – Але, як я вже казав, Ремус симпатичний хлопець навіть тоді, коли, граючи в карти, шахрує...

Ірина не коментувала сказане чоловіком, не бажала продовжувати розмову про Ремуса Мушата, хоч би доки заспокоїться повністю, щоб тоді вирішити, як реагувати у зв'язку з його жестом; згодом перевела на інше:

– А консультував ти попову маму?

– Атож. Бабуся нічого собі. А отець знов розбалакався.

– Теж про календар?

– Про котрий календар?

– Та ж про давнє його незадоволення, що не вдається йому переконати катирлезчан перейти на новий стиль і вживати новий календар. Сварить їх у казанні: «Ви уперті

й дурні! Мусите знати, що календар теж вказує час, як вказує, приміром, годинник. Ну, а якщо ваш годинник відстає, ви не поправляєте його, щоб вказував точно години та хвилини? Поправляєте, правда? А тоді календар чому не поправляєте, дурні ви одні?!»

– Бге-ге-ге, – весело засміявся Віктор. –

Мені теж жалівся колись, що не вдається йому переконати людей перейти на новий стиль, але не називав людей дурнями. А ти звідки знаєш, що отець так звертається до прихожан у своїх казаннях?

– Розказувала Лілі, вона дуже побожна, щонеділі ходить до церкви.

– А хіба педкадрам дозволено ходити до церкви? – жартуючи, запитав Віктор.

– Та ж Лілі вихователька, тому й «заплющують очі», бо, якщо за віру в Бога викинули б її з роботи, хто дурний прийти працювати в дитсадок десь, де Макар телят не пас?..

– А таки знаходяться: ось такі, як ми, – серйозно сказав Віктор.

– Ну, так...

Віктора здивував відтінок незадоволення в Ірининому голосі. Вона замітила подив на його обличчі й поквалилася продовжити:

– І про що говорив тобі сьогодні отець Бутояну, якщо не про календар?

– Про Рай і Пекло.

– Ти що? – засміялася Ірина.

– Так і нема з чого сміятися. І знай, декотрі його ідеї навіть дуже цікаві, хоч, як на мене – ну, скільки розуміюся я на релігії, власне, скільки залишилося в моїй голові з того, що учив нас отець Тотюєску в початковій школі, – не всі ідеї отця Бутояну можна вважати суто попівськими.

– Серйозно?

– Так. Ось, що твердить отець про Рай та про Пекло: каже, що вони не існують у царстві небесному.

– А це, Вікторе, не новина. Те ж саме підтверджують і матеріалісти, й атеїсти.

– Правда, але без логічних чи біблійних аргументів, яких наводив отець. Крім того вони повністю заперечують існування Пекла та Раю. А ось отцева теорія: «Ви як лікар, – каже мені він, – найкраще зрозумієте мене. Отож, що таке смерть? Відокремлення душі від тіла, так? Але, що діється з тими двома складовими частинами людини, тілом і душею? Тіло повертається в ту землю, з якої походить, з якої сотворене Отцем Небесним, а це всім відомо, після чого, через якийсь час, перетворюється знов у прах. Не так? Ну, а душа? Душа, – навчають нас Святі Отці, – піднімається в небеса для приватного Божого суду і, залежно від того, яким було земне життя тієї людини, яка з'явилася на Суд, себто була вона грішною чи побожною, душа піде – тимчасово, тобто до страшного загального суду – у Пекло або в Рай. Іншими словами, як собі постелиш, так і поспиш. Правильно.

Отож: матиме кару або винагороду, як кожен заробив. Так-так. Але скажіть мені, пане доктор, як можна відплатити або покарати щось нематеріальне, якою є душа, чимось матеріальним, чимось притаманним, напевне, лише тілу? Бо лише тіло раде попасти в чудовий райський сад, «де нема ні болю, ні суму», і zarazом жахається опинитись в якомусь пекельному казані з кипучою смолою, «де скреготання зубів». Розумієте, що саме маю я на увазі? Ясна річ, що це справи, позбавлені здорової логіки, але не безглузді, бо Раю та Пекла нема в небі, зате існують вони на землі! Ми, люди, творимо тут і Рай, і Пекло, та існують вони для нас тільки протягом земного життя, бо після смерті лиш Господь Бог знає, що діється з людською душею, а з тілом – відомо всім... А вислів «Рада душа в Рай, та гріхи не пускають» вигадав хтось, котрий не знав, де знаходиться Рай, не так?» – закінчив отець Бутояну й не виглядав, що жде моєї відповіді. Мабуть, він скоріше намагався переконати мене в правоті своєї теорії. Ти якої думки?

– Я на цьому не розуміюся. Але гадаю, що він правий, коли твердить, що тільки людина відповідальна за своє життя, лиш вона творить його хорошим чи поганим.

– Це дійсно так. А старий Бутояну ще твердить, що його ідеї не тільки логічні, а й наукові. «Ось, пане доктор, вам приклад. З наукової точки зору гниття – це горіння. Правильно? Ну, а якщо гниття теж горіння, щоправда, дещо повільніше, ніж горіння, з яким звикли ми взагалі, тоді чому наша Церква дозволяє лише закопувати трупи й забороняє кремацію? Скажу я вам чому. Тому що церковні закони та догми були оформлені давним-давно дурними монахами, котрі не мали найменших хімічних понять. Але чому сьогодні, питаю вас, коли всім відомо, що гниття – це горіння, не цураються цієї дурниці? Бо у католиків, котрих ми постійно ганьбимо, ніби католик не наш брат по Христу, а якийсь дикун і ворог, чую, кремація дозволена. Хіба вони розумніші від нас? Ні в якому разі! Ось, у Катирлезі варто мати крематорій, бо знаєте, який у нас цвинтар: мерців не закопаєш глибше ніж на півметра, ну, найбільше сімдесят сантиметрів, бо глибше – вода! А хіба можу я говорити про це своїм прихожанам? Подумайте, що їхній піп звихнувся на старість...» А коли сказав я отцеві, що, якщо я правильно зрозумів, душа теж не є вічною, бо якщо тіло зникає, тобто перетворюється в прах, то, мабуть, і з душею стається щось подібне, перетворюється й вона у щось або губиться десь, він рішуче заперечив: «Ой ні, пане докторе, душа вічна. Наступного разу переконаю вас у цьому, бо про це тепер довго говорити, а у вас сьогодні, як ви казали, малувато часу...»

– А, вижу, в отця зовсім не було тобі скучно... – сказала Ірина, але думала про зовсім інше.

– Та хіба лиш вам у школі не скучати?.. – усміхнувся Віктор.

На якийсь час замовкли обоє. Ірина переодягнулася під Вікторовим захопленням поглядом, зачарованим її

привабливими формами, наділа домашній халат і запитала:

– Піду поставлю на чай? Чи, може, хочеш молока? Я хочу бринзи з помідорами, і тоді молоко не підходить.

– Маєш рацію. Я теж буду бринзу з помідорами.

Подружжя Дорінів винаймали у Вареників стару двокімнатну хату, з яких одну кімнату, меншу, вживали взимку як кухню, але влітку «кухня» була на подвір'ї, збоку, між двома хатами й шопою, де була піч із саману; піч мала плиту й духовку, а топили її комишем. В негоду, в сильний дощ або бурю варили-пекли під шопою, біля зимової кухні Вареників, де знаходилася газова плита (її вживали рідше, бо важко було дістати балон з газом) і нафтова лампа, на якій варили найчастіше.

Ірина запалила гніт нафтової лампи й поставила чайник, а її думки крутились навколо несподіваного жесту Ремуса Мушата: гнів уже трохи минув, але була ще дуже здивована й занепокоєна – доти ще ніхто не наважився накинутись на неї ось так, ні сіло, ні впало, і цілувати її, та ще й прямо в уста. Що було в його голові? Ну й що, коли вона найбільше танцювала з ним, і обоє вони були задоволені, що чудово узгоджуються їхні рухи в танцях? Тому треба було йому...? Хіба вона з тих, що...? Проте Ірина ще вагалася – розказати Вікторові чи ні про нахабний жест його друга? Якщо розкаже, може статися, що Віктор подумає, що вона чимось підохотила Мушата так поводитись, головню тому, що, як сама признала, танцювала майже весь час лише з ним. Не має значення, що лейтенант хороший танцюрист, а Ірина понад усе любить танцювати. Все повинно мати міру й межу. Хіба тому Мушат був зобов'язаний помилково тлумачити її охоту танцювати? А якщо не скаже Вікторові, що сталося, як зрозуміє Ремус Мушат її мовчання? Не як згоду і підохочення?

Того вечора Ірину ще помучили якийсь час хвилювання та вагання, і вкінці вона вирішила таки не говорити Вікторові про жест лейтенанта. Зрештою, навіщо робити з мухи слона? Так, з Мушатового боку, правда, був нахабний жест, неподобство, тому в майбутньому найкраще не давати йому подібну нагоду. Навіть якщо ще танцюватиме колись з ним – а вона таки цього бажає, бо Ремус Мушат справді чудовий танцюрист, і, певне, вони ще танцюватимуть, якщо він відповість на директорове запрошення взяти участь у їхніх «зборах», – Ірина не дасть вже йому нагоди поводитись непристойно: ніколи вже не залишиться лише з ним, не підуть разом після закінчення забави. А втім, така ситуація в майбутньому стане неможливою, бо вона вже не прийде на «збори» сама, а супроводитиме її, як і дотепер, Віктор, хоч він, на жаль, не любить танцювати...

Цей короткий і більш-менш холодний аналіз заспокоїв Ірину і підтвердив її переконання, що краще не казати Вікторові нічого.

(Далі буде)

Віргілій РІЦЬКО

ЕПОПЕЯ ЗАДУНАЙСЬКИХ КОЗАКІВ

(Драма)*(Продовження з № 318)*

* * *

Новий день, ясний, сонячний. Михай та Уляна вийшли на прогулянку. Довкола різнобарвні квіти, що цвітуть між двома водами. Метелики. Птахи.

Михай: Я такий щасливий, Уляно, коли буваю з тобою!

Уляна: І я також, Міхаю! Я хотіла сказати тобі щось.

Михай: Що таке?

Уляна: Я зберігаю і тепер твій малюнок, якого ти мені подарував. Він такий гарний.

Михай: І я маю малюнок з твоїм портретом. Поклав його коло ліжка і часто дивлюсь на тебе.

Уляна: Я думаю, що ти дуже любиш малювати!

Михай: І тобі подобається малювання. Мені було б приємно малювати разом з тобою.

Уляна: І мені!

Михай: Уляна, дивись щиро мені в очі!

Уляна: Дивлюсь!

Михай: Ми знаємось вже два роки, я тебе дуже сильно люблю. Мені хочеться бути з тобою разом завжди. І день, і ніч мучить мене ця думка. Тому і питаю тебе: Уляно, хочеш бути моєю дружиною?

Уляна: Так! Тепер дивись ти щиро мені в очі! Міхаю, хочеш бути моїм чоловіком?

Михай: Так! На все життя!

Уляна: Міхаю, щоб люди не говорили про нас, прийди до моїх родичів і посватай мене, як годиться!

Михай: Я вже говорив з моїми родичами, тож наберусь сміливості й прийду свататись.

Уляна: Чекаю з нетерпінням!

* * *

Підготовляється сватання. Двір чисто заметений. Хата свіжо побілена. В хаті все приготовлено. Багато людей, які повсюди метушаться. Всі веселі й святково одягнені. Свекри, молоді, старости, дружки, коровайниці, мужчини й жінки, старі, парубки, дівчата, діти. Чуються радісні вигуки, співи. В хаті батьки Міхая, одягнені в гарних румунських національних костюмах, парубки, старости. Вони сидять на лавиці перед столом,

спиною до ікони Божої Матері. На столі – хліб і сіль. Міхай упав на коліна перед своїми батьками.

Михай: Поблагословіть мене, тату і мамо!

Батьки благословляють тримаючи в руках хліб і сіль: Хай Бог тебе благословить і помагає тобі в усьому! Боже поможи! Хай щастить!

В хаті молоді, старости несуть хліб і сіль.

Старости: Молимося перед вами, свекре, з хлібом і сіллю!

Свекор: Дякуємо вам за подарунки. Сідайте за стіл.

Старости: Ми не прийшли сюди сидіти, може, щось заспіваємо.

Свекор: Ми вас просимо їсти, а ви все ваше снуєте. Мабуть, ви добрі люди.

Старости: Добрі чи злі, дозвольте нам відшукати куницю, яка ховається в скирті сіна.

Свекор: Де ви чули про скирту сіна?

Старости: Дозвольте, свате, пошукаємо, якщо не куниця, то, може, лисицю, а ми знайдемо в скирті сіна для нашого князя княгину.

Свекор: Добре! Тоді хай прийде Уляна!

Старости: Віддаєте вашу дочку за цього князя Міхая? Подивіться добре на нього! Дивіться чи не кульгавий, чи не сліпий, чи не кривий!

Другий староста: Йди, Уляно, і дивись, бо це не ягода, яку можна з'їсти. З ним ти повинна розділити все життя.

Староста: Прийми його, бо він буде твоїм чоловіком.

Другий староста: Ну, як, свате? Сподобався вам наш парубок? Нашому хлопцю сподобалася ваша дочка. А ти, мамо, подумай і скажи, чи принести рушники. Це твоє діло!...

Староста: Такого парубка гарного і роботящого, як Міхай, ніде не знайдете!

Свекор: І дівчини кращої та роботящої, як Уляна, не знайдете на всій турецькій землі!

Мати: Ось принесла рушники, кладу на стіл перед вами!

Другий староста: Міхаю, візьми дівчину за руку і підійдіть сюди. Так. А тепер поклоніться і падайте на коліна.

Міхай і Уляна: Во ім'я Отця, Сина і Святого Духа, мамо і тато, просимо, поблагословіть нас!

Батьки: Хай вам Бог допоможе, щоб ви з'єдналися і жили разом. Щоб мали дітей, яким могли дарувати так, як ми даруємо вам тепер.

Уляна: Міхаю, я з любов'ю дарую тобі хустку. Вас, старост, перев'яжу цими рушниками, яких мої руки виткали.

Староста: Дай вам Боже довго жити, дітей родити, а потім їх женити.

Свекор: Дорогі гості, ми вас просимо сісти за стіл, вип'ємо по чарці горілки за здоров'я молодої пари. Міхаю й Уляно, йдіть попросіть рідних, сусідів, друзів на могорич.

Міхай і Уляна: Підемо, тату! Запросимо всіх до нас, щоб розділити з нами велику радість.

Староста: Як воно добре, бо вже почали приходити запрошені гості. Сідайте, наші дорогі, вип'ємо по чарці горілки за здоров'я молодої пари, хай здорові та щасливі будуть.

Гість: Дякуємо вам, сусідо, що не забули нас. Хай вам Бог помагає!

Староста: Після випитої чарки горілки, гадаю, що треба трохи розвеселитися. Хай кобзар заспіває нам. Що скажеш, старий кобзарю?

Кобзар: Якщо ви бажаєте, то з приємністю заспіваємо. *Починає співати, і всі підхоплюють:*

Коли б дав Бог
Вечора дождати,
Пошлю людей
Дівчину сватати. (Двічі)

А сам підю
Під вікно слухати,
А що ж буде
Дівчина казати? (Двічі)

Молода дівчина
По кімнаті ходе,
Білі руки
До сердечка леме! (Двічі)

«А ти, моя мати,
Порадниця хати,
Порадь мені,
Що ж буду казати? (Двічі)

А чи буду людей
З хати висилати,
А чи буду
Рушничок чіпляти?» (Двічі)

Кобзар: Послухайте, що пісня нам мовить:

У садочку дві квіточки
На сватанні були,
На сватанні були
Та горілку пили!
За малую да часиночку
Найшли собі да родиночку.
У садочку дві квіточки:
Перва квітка – то ж Міхай!
На сватанні були,
На сватанні були
Та горілку пили!
За малую да часиночку
Найшли собі родиночку:
У садочку дві квіточки:
Друга квітка – то Уляна!
На сватанні були,
На сватанні були
Та горілку пили!
За малую да часиночку
Найшли собі родиночку.

Сватання продовжується забавою. На подвір'ї і в хаті людно. Коло свіжоспечених калачів, прикрашених квітами з тіста, лежать два яйця.

Мати: Ось, принесла вам красиві та смачні калачі, щоб радувались разом з нареченими цією подією.

Староста: Просимо вас, дорогі гості. Куштуйте з того, що нам приготували наші газди! Гуляймо, співаймо. Танцюймо, бо сьогодні веселий день для нас всіх!

Уляна: Я дуже рада, що прийшли на наше сватання.

Мати: Тепер, Міхаю, встроми чотири монети в цей хліб, що на столі. Потім я накрию його хусткою, а ви, мамині дорогі, покладіть руки на хліб. Панотче, просимо вас послужити так, як годиться при цій нагоді.

Священник: Дорогі віруючі, кладіть руки над хлібом, а я накрию епитрахелем і почну Божу службу. Благословений наш Бог...

Молоді після служби сватання: Дякуємо, панотче!

Міхай: Дорога Уляно, Прошу візьми як дарунок цю гарну хустку.

Уляна: Дякую, дорогий Міхаю, прошу взяти від мене цю гарну сорочку!

Староста: А тепер продовжимо наше гуляння!

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 318)

СВЯТА ЗЕМЛЯ

За таку тверду віру Господь благословив Авраама і пообіцяв, що з його потомків вийде спаситель світу. Господь Бог вибрав його, щоби через нього збереглася і розповсюдилася віра в єдиного Бога і надія на прихід Спасителя. За покликом Господа покинув Авраам свою землю і поселився в Ханаані. Так став він батьком ізраїльського народу.

Країна Ханаан називається у Святому Письмі землею обітованою, бо вона була обіцяна Аврааму та його нащадкам. Сьогодні це земля Палестинська. А християни називають її Святою землею, тому що на ній жив наш Спаситель.

Авраам для нас – приклад істинної віри в Бога, непохитної в найважчих випробуваннях. І нашу віру не повинні підточувати сумніви.

Що необхідно робити християнинові для зміцнення своєї віри?

Звертатися до Бога Молитвою.

Сприймати з вірою слово Боже при богослужіннях.

Читати Святе Письмо.

І назавжди запам'ятати основну заповідь: «Люби Господа, Бога твого, усім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю».

ЙОСИП І ЙОГО БРАТИ

Та Господь був з Йосипом...

Буття, 39: 21

Продовжувався рід Авраама на землі Ханаанській, там жив його син Ісаак з дружиною Ревекою та внуки Ісав і Яків.

Нагородив Господь Якова ще одним іменем – Ізраїль. Тому нащадків Якова почали називати ізраїльцями.

Було у Якова дванадцять синів. Найбільше любив він Йосипа за врівноваженість і слухняність. Якось батько подарував Йосипові дуже красивий одяг, і це викликало у братів образи й заздрість.

Господь послав Йосипові віщі сни, в яких батько, мати й брати його вклонилися йому до землі. Щирий юнак розповів ці сни своїм рідним. Батько посварив його, а брати затаїли в серцях своїх зло. Задумали вони вбити Йосипа, а батькові сказати, що нібито його розтерзав хижий звір. Але старший брат вблагав інших не вбивати Йосипа, а кинути у глибокий рів: мовляв, він там і сам загине. І кинули, і зібралися йти, незважаючи

на крики й благання, знущаючи, що їм тепер не буде кому поклонятися. Але мимо йшов караван, і брати продали нещасного хлопця в рабство до Єгипту.

Було в Йосипа в Єгипті чимало гірких пригод, але Господь не покинув його у випробуваннях. Одного разу приснилися фараонові дивні сни: ніби сім худих корів з'їли сім вгодованих, а сім порожніх колосків поглинули сім повних. Тільки Йосип зумів розгадати ці сни. Добрі корови й колоски – це урожайні роки, сказав він, а худі – роки голоду. І порадив фараонові негайно запасатися хлібом на неврожайні роки.

Сподобався фараонові красивий, врівноважений і розумний юнак, полюбив його за доброту і праведність і зробив управителем Єгипту. Старанність у праці й постійне уповання на поміч Божу допомогли Йосипу правити державою мудро і справедливо.

Усі роки достатку він збирав запаси зерна. А коли здійснилася Божа пересторога і настав великий голод, з усіх земель почали приходити люди купити хліба в Єгипті.

Тяжко страждала від голоду і родина Якова. І послав він старших синів своїх до Єгипту по хліб. Прийшли вони до Йосипа і вклонилися йому до землі, не підозрюючи, що цей багатий і могутній царедворець і є їхній брат. Так збувся пророчий сон. Йосип упізнав їх. І наказав привести до нього молодшого брата Веніаміна, залишеного з батьком, на доказ того, що вони прийшли без злого умыслу, а заради врятування від голоду своїх сімей. Брати ж подумали, що віднімуть у їхнього батька його останню радість – в покару за те, що продали вони рідного брата работорговцям.

Але коли, з трудом відірвавши від батька, привели до Йосипа Веніаміна, не витримало добре серце Йосипа, відкрився він тим, котрі колись прирекли його на рабство.

І запитав він:

– Чи живий батько мій?

Брати від сорому й каяття не могли промовити й слова. Але не дорікнув їм Йосип, обняв братів і попросив їх якнайшвидше привезти до нього батька, щоби всім разом пережити довгі роки голоду.

Поселив Йосип батька і братів своїх у Єгипті, дав їм найліпші землі, турбувався, щоби жилося їм добре. І в останній свій час сказав Яків Йосипові:

– Ось я вмираю, а Бог буде з вами й поверне вас у землю батьків ваших.

А потім покликав Яків, прозваний Ізраїлем, усіх своїх синів і сповістив, що від них, дванадцяти його синів,

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

народяться всі дванадцять колін Ізраїлевих, і дав їм благословення своє.

Після смерті батька налякалися брати, що Йосип усе ж помститься за прийняті від них страждання. Але сказав він їм:

– Ось ви задумали проти мене зло. Але Бог обернув це на добро, завдяки чому вдалося зберегти життя великій кількості людей.

І до кінця днів своїх турбувався Йосип про рідних і близьких, а перед смертю сказав:

– Я вмираю, але Господь виведе вас із землі цієї на землю, обіцяну Авраамові, Ісааку та Якову.

Довгим і важким буде повернення синів Ізраїлевих на батьківщину.

ПРОРОК МОЙСЕЙ

І промовив Господь:

«Бачу я, бачу бідування народу мого, що в Єгипті...».

Вихід, 3: 7

Нащадки Якова жили в Єгипті майже чотири століття і стали численним, могутнім і великим народом. Фараон боявся, що раптом у випадку війни вони з'єднаються з ворогом. Щоби ослабити ізраїльтян, їх мучили тяжкими роботами й жорстоким поводженням. Нарешті було наказано кожного новонародженого єврейського хлопчика кидати в річку.

Господь почув благання страдників і послав їм рятівника. Було це за 1500 років до Різдва Христового.

Одна ізраїльтянка, задумавши врятувати свого хлопчика, поклала його у просмолений кошик і пустила водами Нілу. Дочка фараонова, яка купалася в річці, знайшла дитя і взяла його до себе в палац. Назвала вона його Мойсеєм, що означає «взятий із води». Годувальницею знайденого дитятка стала його рідна мати, але дізнався про це Мойсей тільки тоді, коли виріс. Тоді побачив він, як бідує його рідний народ під ярмом єгиптян. І став захищати знедолених, заступатися за них, чим викликав гнів фараона.

Мойсей разом зі своїм братом Аароном попросив відпустити народ єврейський на три дні в пустелю, бо закликає їх Господь, Бог Ізраїлів, принести йому жертву. Але спалахнуло гнівом серце фараонове, і був він непохитним у відмові своїй. І звелів наглядачам ще суворіше ставитися до ізраїльтян і пригноблювати їх.

Почув Господь стогін нещасних і, щоби відпустив їх фараон із Єгипту, здійснив багато знамень і чудес. Дев'ять страшних кар упало на єгиптян за волею Божою. Перетворювалася на кров вода нільська, жаби вкривали землю, худоба вигинула від моровиці, наслані були град, саранча і тьма на землю єгипетську...

Але жорстокосердий фараон не відпускав народ ізраїльський. Тоді наслав Господь єгиптянам найстрашнішу кару: протягом однієї ночі повинен був умерти первісток у кожній єгипетській сім'ї – від фараона до останньої рабині – і все першородне із худоби.

Але в кожній єврейській сім'ї звелів Господь в ту ніч приготувати трапезу – забити ягня, спекти його і їсти з прісним хлібом. А кров'ю забитої тварини звелено було зробити помітки на косяках дверей, щоби смерть не увійшла в дім ізраїльтян. Саме з того часу відзначають євреї свято, яке називається «Пасха», що означає «пройти мимо», «перехід», «вихід», «звільнення», «визволення».

Христова Пасха замінила старозаповітну. Відзначаючи Христову Пасху, ми також святкуємо звільнення від рабства, але від рабства іншого роду – від влади гріха. Це звільнення Господь Ісус Христос приніс нам своїм воскресінням із мертвих.

Нарешті наляканий фараон відпустив ізраїльтян. Господь спрямував їх до Червоного моря, вдень вказуючи шлях хмарою, а вночі освітлював стовпом вогняним.

Але дізнався фараон, що не на три дні йдуть ізраїльтяни в пустелю, а назавжди покидають Єгипет, і пішов за ними з військом, і наздогнав утікачів. Зупинилися ізраїльтяни біля моря, глибина якого 30 метрів, а ширина 12 кілометрів. За знаком Мойсея розступилися морські води, і перейшов весь народ на інший берег. Хотіли й воїни фараонові пройти тим чудесним шляхом, але хвилі зімкнулися, і загинув фараон зі своїм військом у безодні морській.

Надалі шлях снів ізраїлевих проліг через пустелю. Стомлені й зголоднілі, почали вони нарікати. І тоді Господь послав нове чудо: на ранок упали з неба білі зернини й вкрили землю, ніби іній. Це була манна – чудесна їжа, що мала смак медяника.

Ніби малі діти впадали ізраїльтяни у відчай від труднощів і негараздів у дорозі й нарікали на Господа.

Та Господь ніколи не посилав випробувань над міру, але підбадьорює, допомагає і зміцнює кожного, хто не чинить зле і довіряється волі Божій. *(Далі буде)*

*Сьогодні ліс такий високий, як-ніколи,
і легко так душі вприкметлювати клич:
відлунки подовкіл безкрило похололи,
і в білизні дерев від неземних облич
щось є... але земне – земніша:
сім пучок на руці, багато крил – в сорок...
А в дуплах очі, глянь, від холоду кругліші –
порошиться і в них проріджений сніжок...*

Павло МОВЧАН